

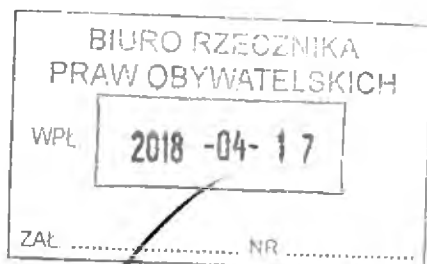

MINISTER
SPRAWIEDLIWOŚCI

Warszawa, 17 kwietnia 2018 r.

DWMPC-III-850-2/18

UWp 180416-00365

Pan

Adam Bodnar

Rzecznik Praw Obywatelskich

Szanowny Panie Rzeczniku,

W odpowiedzi na pismo Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 15 grudnia 2017 r., dotyczące *Raportu Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2016 r.*, (sygnatura KMP.571.1.2017), w zakresie właściwości Ministerstwa Sprawiedliwości, w odniesieniu do zagadnień przedstawionych w Raporcie, uprzejmie przedstawiam następujące informacje:

1. Przyjmowanie do jednostek penitencjarnych osób znajdujących się w ciężkim stanie zdrowia.

Wszystkim osobom pozbawionym wolności są zapewniane świadczenia zdrowotne w niezbędnym dla nich zakresie. W przypadku, gdy osoba pozbawiona wolności wymaga świadczeń medycznych, których więzienna służba zdrowia nie może zapewnić w jednostce penitencjarnej, zgodnie z *rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości i Ministra Zdrowia z dnia 9 maja 2012 r. w sprawie szczegółowych warunków, zakresu i trybu współdziałania podmiotów leczniczych z podmiotami leczniczymi dla osób pozbawionych wolności w zakładach karnych i aresztach śledczych w zapewnieniu świadczeń zdrowotnych osobom pozbawionym wolności*, świadczenia te są udzielane w pozawięziennych podmiotach leczniczych.

Należy przy tym zaznaczyć, że, realizując uprawnienia Ministra Sprawiedliwości wskazane w art. 1 oraz 10 ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 roku *o Służbie Więziennej* (Dz. U. z 2017 r., poz. 631 z późn. zm.), w sprawie DWOiP-I-053-27/17, Sekretarz Stanu polecił

Dyrektorowi Generalnemu Służby Więziennej, pismem z dnia 19 grudnia 2017 r., przygotowanie szczegółowego projektu reformy więziennej służby zdrowia, mającej na celu usprawnienie, racjonalizację i podniesienie poziomu opieki medycznej świadczonej osobom pozbawionym wolności w jednostkach penitencjarnych.

Projekt zmian zostanie poprzedzony kompleksową analizą aktualnych problemów więziennej służby zdrowia. W związku z powyższym, w ramach analizy i propozycji, dokonana zostanie identyfikacja konkretnych problemów, do jakich niewątpliwie należy dostęp do diagnostyki i leczenia specjalistycznego, prawidłowe rozpoznawanie możliwości odbywania kar lub stosowania tymczasowego aresztowania, przy założeniu minimalizacji przyczyn odraczania lub udzielania przerw w karze pozbawienia wolności z powodu braku możliwości zapewnienia osadzonym prawidłowej opieki medycznej w warunkach pozbawienia wolności.

W projekcie mają być uwzględnione rodzaje lub grupy świadczeń medycznych (w tym osadzonych z zaburzeniami psychicznymi – także w odniesieniu do realizacji Narodowego Programu Ochrony Zdrowia Psychicznego na lata 2017 - 2020, osadzonych z niepełnosprawnościami i w podeszłym wieku), z którymi wiążą się konkretne problemy, z określeniem możliwych ich rozwiązań usprawniających realizację zadań z zakresu opieki medycznej, z uwzględnieniem dostępności i kompleksowości udzielanych świadczeń, w tym związanych z pozyskaniem odpowiednio wyspecjalizowanej kadry medycznej.

Rozważona zostanie także kwestia organizacji opieki zdrowotnej w aspekcie określenia czy i jakie świadczenia, ewentualnie jaki ich odsetek lub w jakich sytuacjach, ma być realizowany przez personel medyczny składający się z funkcjonariuszy służby więziennej, jaki zaś przez pracowników cywilnych, a także w jakich sytuacjach osadzeni mogą lub powinni być leczeni w szpitalach cywilnej służby zdrowia, w związku z aktualnym brzmieniem art. 115 § 5 *Kodeksu karnego wykonawczego*, także w aspekcie zapewnienia odpowiedniej koordynacji działań poszczególnych podmiotów medycznych.

Projekt ma zawierać propozycje konkretnych rozwiązań organizacyjnych, prawnych, jak i finansowych, zmierzających do polepszenia poziomu i zakresu oraz usprawnienia świadczenia osobom pozbawionym wolności opieki medycznej, z uwzględnieniem powyższych zagadnień.

2. Powierzchnia mieszkalna przypadająca na więźnia w celi mieszkalnej.

Zgodnie z art. 110 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny wykonawczy* (Dz. U. z 2017 r. poz. 665 z późn. zm.), ustawodawca unormował powierzchnię celi mieszkalnej przypadającej na jednego osadzonego, zapisując wprost, iż „*Powierzchnia w celi mieszkalnej, przypadająca na skazanego, wynosi nie mniej niż 3 m²*”. Tym samym postulowana przez Rzecznika Praw Obywatelskich zmiana i wprowadzenie do porządku prawnego normy 4 m² przypadających na jednego skazanego, wymaga podjęcia inicjatywy ustawodawczej. Należy jednak zauważyć, iż przy obecnym poziomie zaludnienia jednostek penitencjarnych oraz zmianach restrukturyzacyjnych nie jest możliwe wprowadzenie oczekiwanych zmian w zakresie normy powierzchni mieszkalnej przypadającej na jednego skazanego. W pełni aktualne jest w opisaniej kwestii stanowisko wyrażone w piśmie z dnia 17 października 2016 roku, w sprawie DWOiP-I-072-21/16, które przytacza Rzecznik Praw Obywatelskich w raporcie na str. 26.

3. Postępowanie z osobami z niepełnosprawnością fizyczną przebywającymi w jednostkach penitencjarnych.

Odnosząc się do przedmiotowego zagadnienia należy podkreślić, że cały system prawa, poczynając od uregulowań zawartych w *Konstytucji* poprzez przepisy zawarte w *Kodeksie karnym wykonawczym*, przepisy wykonawcze do tej ustawy oraz ustawę z dnia 9 kwietnia 2010 r. *o Służbie Więziennej* (Dz.U.2017.631 j.t) oraz przepisy ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych, w tym *Konwencji z dnia 13 grudnia 2006 r. o prawach osób niepełnosprawnych* (Dz.U. z 2012 r. poz. 1169), *Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych* (Dz. U. z 1977 r. Nr 38, poz. 167), *Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania* (Dz. U. z 1989 r. Nr 63, poz. 378) dotyczące ochrony praw człowieka uznają zasadę, że najwyższą wartością społeczną jest człowiek. Zakaz tortur i okrutnego, niehumanitarnego czy poniżającego karania lub traktowania ma charakter absolutny i bezwzględny. Przepisy nie dopuszczają, tu żadnych wyjątków lub wyłączeń.

Powyższe uregulowania, co oczywiste, odnoszą się również, do osób niepełnosprawnych fizycznie odbywających karę pozbawienia wolności w jednostkach penitencjarnych. W kwestii warunków i zasad odbywania kary, zgodnie z obowiązującymi przepisami każdy osadzony przy przyjęciu do jednostki penitencjarnej jest badany przez lekarza, który wydaje

zalecenia odnośnie dalszego postępowania, w tym np. umieszczenia w celi przystosowanej dla osób niepełnosprawnych, bezpłatnego zaopatrzenia w niezbędne protezy, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze oraz wydaje inne zalecenia dotyczące, np. odstępstw od rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 roku w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności – Dz.U.2016.2231, jak i odpowiednio rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 roku w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania – Dz.U.2016.2290, wynikające z ewentualnych ograniczeń stwierdzonych u osadzonego niepełnosprawnego.

Ze względu na przepisy prawne wynikające z *Kodeksu karnego wykonawczego* i aktów wykonawczych wydanych na jego podstawie przy rozmieszczeniu osadzonych poza faktem, że osadzony porusza się, np. na wózku inwalidzkim, korzysta z kul łokciowych muszą zostać wzięte pod uwagę między innymi:

1. klasyfikacja (skazany, tymczasowo aresztowany) oraz typ zakładu karnego (zamknięty, półotwarty) lub areszt śledczy;
2. konieczność zapewnienia osadzonemu całodobowej opieki lekarskiej (zaplecze szpitalne) z przyczyn innych niż niepełnosprawność;
3. umożliwienie kontaktu z rodziną;
4. uwzględnienie miejsca zamieszkania osadzonego, co ma szczególne znaczenie w przypadku zbliżającego się końca kary i wiążącą się z tym koniecznością odwiezienia osadzonego transportem Służby Więziennej do miejsca zamieszkania po zwolnieniu z jednostki penitencjarnej;
5. wykonanie poleceń organów dysponujących związanych z realizacją czynności procesowych;
6. konieczność zapewnienia osadzonym bezpieczeństwa osobistego.

Powyższy sposób rozmieszczania osadzonych jest niezbędny celem uniknięcia ewentualnych roszczeń wynikających z nieuwzględnienia przy rozmieszczeniu wszystkich wymogów prawnych, w tym przede wszystkim realizacji praw osadzonego.

W kwestii dotyczącej dostosowania budynków do potrzeb osób niepełnosprawnych, w jednostkach organizacyjnych więziennictwa sukcesywnie, w dostosowaniu do realnych potrzeb, podejmuje się działania na rzecz osób niepełnosprawnych mające na celu likwidację barier architektonicznych, zarówno w istniejących obiektach, nowobudowanych, jak i na terenach im przyległych.

Wszystkie nowo budowane obiekty Służby Więziennej są realizowane m.in. zgodnie z unormowaniami art. 5 ust. 1 pkt 4 *ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane* (Dz. U. z 2017.1332 j.t), przy uwzględnieniu przepisów wynikających z rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. w *sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie* (Dz. U. z 2015 roku poz. 1422). Podkreślić należy, że przy budowie nowych pawilonów penitencjarnych każdorazowo uwzględnia się miejsca zakwaterowania dla osób niepełnosprawnych.

Ministerstwo Sprawiedliwości od lat podejmuje i będzie kontynuować działania mające na celu pełną realizację zasady humanitaryzmu i poszanowania godności ludzkiej, będącej treścią art. 4 k.k.w. Ponadto w nowym zarządzeniu Nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 14 kwietnia 2016 r. w *sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych* unormowano sposób prowadzenia oddziaływań penitencjarnych uwzględniając szczególne potrzeby skazanych niepełnosprawnych oraz konieczność zapewnienia ich traktowania w sposób zapobiegający dyskryminacji.

Służba Więzienna dysponuje 153 jednostkami penitencjarnymi. W 68 jednostkach funkcjonują:

- 93 cele mieszkalne przystosowane do zakwaterowania 287 osób – dla poruszających się na wózkach inwalidzkich;
- 8 cel mieszkalnych dla niepełnosprawnych fizycznie, o łącznej pojemności 24 miejsc zakwaterowania.

Potrzeby osób niepełnosprawnych fizycznie uwzględniane są przy realizacji aktualnych zadań inwestycyjnych (budowa nowych obiektów, remonty). W roku 2017 utworzono nowe miejsca zakwaterowania dla poruszających się na wózkach w dwóch jednostkach penitencjarnych: w Areszcie Śledczym w Zielonej Górze oraz Areszcie Śledczym w Lublinie.

Osoby poruszające się na wózkach inwalidzkich, co do zasady przebywają w celach mieszkalnych przystosowanych dla osób poruszających się na wózkach inwalidzkich i mają w zasadzie możliwość samodzielnego (bez pomocy osób trzecich) korzystania z łaźni, widzeń, spaceru, ambulatorium oraz kąpika sanitarnego i toalety.

W przypadku osób korzystających na stałe z kul łokciowych we wszystkich przypadkach mogą one samodzielnie korzystać ze spaceru, łaźni, widzeń, ambulatorium oraz kąpika sanitarnego wraz z toaletą.

Niepełnosprawni tak jak pozostali osadzeni mają prawo do odpowiednich - ze względu na zachowanie zdrowia - świadczeń zdrowotnych (art. 102 pkt 1 k.k.w.).

Szczegółowe warunki, zakres i tryb udzielania świadczeń zdrowotnych osadzonym, w tym osobom niepełnosprawnym fizycznie przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności określa *rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14 czerwca 2012 r. w sprawie udzielania świadczeń zdrowotnych przez podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności* (Dz. U. 2012.738). Jako zasadę przyjmuje ono, że świadczeń zdrowotnych osobom pozbawionym wolności udzielają podmioty lecznicze dla osób pozbawionych wolności.

Z informacji Centralnego Zarządu Służby Więziennej z dnia 24 stycznia 2018 r., nr BIS.404.17.2018.MH wynika, iż w jednostkach penitencjarnych w Polsce przebywało:

- 90 osadzonych poruszających się na wózkach inwalidzkich;
- 570 osadzonych poruszających się o kulach łokciowych.

Należy także mieć na uwadze, iż jedną z gwarancji przestrzegania praw osób niepełnosprawnych fizycznie jest system zażaleń, skarg, wniosków, próśb osadzonych rozpatrywanych w trybie i na zasadach określonych w przepisach Kodeksu karnego wykonawczego oraz wydanych na jego podstawie przepisów wykonawczych, w tym rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 13 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobów załatwiania wniosków, skarg i próśb osadzonych w zakładach karnych i aresztach śledczych (Dz. U. 2013. 647 j.t).

Sytuacja osób niepełnosprawnych fizycznie odbywających karę pozbawienia wolności pozostaje w stałym zainteresowaniu Ministerstwa Sprawiedliwości. Okresowo monitorowana jest liczba oraz warunki, w jakich osoby te odbywają karę pozbawienia wolności. W szczególności, czy osoby te umieszczane są w celach przystosowanych dla ich potrzeb oraz, czy mają możliwość swobodnego (bez pomocy osób trzecich) korzystania z łaźni, widzeń, spaceru, ambulatorium oraz kąpielni sanitarnego i toalety.

Problematyka przestrzegania praw osób niepełnosprawnych fizycznie jest sukcesywnie przedstawiona na naradach z przewodniczącymi wydziałów penitencjarnych, sędziami penitencjarnymi, dyrektorami okręgowych inspektoratów Służby Więziennej oraz przedstawicielami Centralnego Zarządu Służby.

Ponadto w Ogólnych kierunkach nadzoru administracyjnego w roku 2018 ustalonych na podstawie art. 37g § 1 pkt 2 *ustawy z dnia 27 lipca 2001 roku Prawo o ustroju sądów powszechnych* (t.j. Dz.U.2016, poz.2062 z późn. zm.) przez Ministra Sprawiedliwości podkreśla się problematykę respektowania uprawnień osadzonych osób niepełnosprawnych

fizycznie lub intelektualnie oraz z zaburzeniami psychicznymi, ze szczególnym uwzględnieniem stanu opieki medycznej, psychologicznej i sanitarnej, a także warunków bytowych, w jakich osoby te przebywają, w tym barier utrudniających prawidłowe funkcjonowanie osadzonych osób niepełnosprawnych. W powyższym obszarze zwrócenia uwagi wymaga fakt, iż uwzględniając wnioski i rekomendacje wynikające z *Raportu Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w roku 2016* zakres merytoryczny czynności nadzorczych poszerzony został o konieczność analizy barier utrudniających prawidłowe funkcjonowanie osadzonych osób niepełnosprawnych w jednostkach penitencjarnych (nr sprawy DNA-I-511-1/17).

Odnosząc się do zapewnienia opieki wychowawczej i psychologicznej osobom z niepełnosprawnością poniżej przedstawiam najbardziej istotne działania zrealizowane, kontynuowane lub podjęte przez Służbę Więzienną w latach 2015 – 2016:

Wprowadzenie nowych przepisów w zakresie postępowania ze skazanymi niepełnosprawnymi.

W nowym zarządzeniu Nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 14 kwietnia 2016 r. w *sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych* unormowano sposób prowadzenia oddziaływań penitencjarnych uwzględniając szczególne potrzeby skazanych niepełnosprawnych oraz konieczność zapewnienia ich traktowania w sposób zapobiegający dyskryminacji. Z uwagi na fakt, iż Kodeks karny wykonawczy w sposób szczegółowy definiuje metody, sposoby i rodzaje prowadzenia oddziaływań penitencjarnych osób upośledzonych umysłowo, nie odnosi się natomiast w przedmiotowym zakresie do niepełnosprawnych fizycznie i ich szczególnych potrzeb, przyjęto zgodnie z definicją Światowej Organizacji Zdrowia (WHO), że osoba niepełnosprawna to taka, która nie może samodzielnie, częściowo lub całkowicie, zapewnić sobie możliwości normalnego życia indywidualnego i społecznego na skutek wrodzonego lub nabytego upośledzenia sprawności fizycznej lub psychicznej. W przepisie powyższym uwzględniono, w szczególności, konieczność:

a) uwrażliwienia osadzonych na właściwe traktowanie osób niepełnosprawnych, poszanowanie ich odmienności oraz ich akceptację;

- b) podejmowania działań mających na celu niwelowanie uprzedzeń oraz stereotypów wobec osób niepełnosprawnych;
- c) aktywne włączanie w dostępne dla wszystkich skazanych programy resocjalizacyjne i zajęcia kulturalno-oświatowe,
- d) obejmowania zatrudnieniem, szkoleniem zawodowym i umożliwiania udziału w zajęciach sportowych, z uwzględnieniem wskazań lekarskich dotyczących stanu zdrowia,
- e) organizowania, w miarę możliwości, terapii zajęciowej dla osób niepełnosprawnych;
- f) wspierania tożsamości językowej osób głuchoniemych poprzez stworzenie możliwości nauki języków migowych;
- g) organizowania kursów zawodowych dla skazanych opiekunów osób niepełnosprawnych;
- h) współpracy z instytucjami i organizacjami pozarządowymi, których działalność jest ukierunkowana na pomoc osobom niepełnosprawnym.

Szkolenie kadry działów penitencjarnych i terapeutycznych.

W 2016 r. położono duży nacisk na podwyższenie kompetencji funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej w zakresie postępowania z osadzonymi niepełnosprawnymi i przestrzegania ich praw w warunkach izolacji. W zakładach karnych i aresztach śledczych zrealizowano łącznie 230 szkoleń dla kadry penitencjarnej, w których uczestniczyło 3670 funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych. 87 szkoleń zorganizowano we współpracy z instytucjami i organizacjami pożytku publicznego, których celem statutowym jest pomoc i opieka osobom niepełnosprawnym.

Ponadto w 2016 r. przedstawiciele Biura Penitencjarnego oraz 3 jednostek penitencjarnych zostali zaproszeni do udziału w spotkaniach ekspertów realizowanych w ramach projektu *Wdrażanie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych - wspólna sprawa*, którego celem jest włączenie Polski w międzynarodowy nurt korzystnych przemian dla osób z niepełnosprawnościami. Realizatorami projektu są Polskie Forum Osób Niepełnosprawnych - lider projektu, wraz z partnerami: Lubelskim Forum Organizacji Osób Niepełnosprawnych – Sejmikiem Wojewódzkim, Warmińsko-Mazurskim Sejmikiem Osób Niepełnosprawnych, Akademią Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej oraz kancelarią prawniczą Domański Zakrzewski Palinka Sp. z o.o. Projekt *Wdrażanie Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych - wspólna sprawa* realizowany jest w ramach działania Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014 – 2020.

Od 2015 r. na stronie intranetowej Biura Penitencjarnego, w zakładce „Dobre praktyki” udostępniono funkcjonariuszom i pracownikom Służby Więziennej „Praktyczny poradnik savoir - vivre wobec osób niepełnosprawnych” autorstwa Judy Cohen, wykorzystywany do podnoszenia kompetencji w zakresie udzielania skutecznej pomocy oraz traktowania osób z niepełnosprawnościami.

Działania adresowane do skazanych.

W działaniach adresowanych do skazanych znajdowały się:

- koordynacja oddziaływań Służby Więziennej, Organizacji Pożytku Publicznego, instytucji oraz organizacji, ukierunkowanych na pomoc osobom niepełnosprawnym oraz wsparcie dla personelu zakładów karnych w opiece nad osobami z różnymi dysfunkcjami,
- aktywizacja zawodowa i społeczna osób zagrożonych wykluczeniem ze szczególnym uwzględnieniem niepełnosprawnych,
- wolontariat skazanych w Domach Pomocy Społecznej i Hospicjach realizowany w ramach programów resocjalizacji. W 2015 r. w 55 programach uczestniczyło 415 skazanych (2016 r. 57 programów, 416 uczestników),
- spotkania edukacyjne i programy resocjalizacji przeciwdziałania dyskryminacji, uczące postaw tolerancji, szacunku i akceptacji. W 2016 r. w 159 programach tego rodzaju uczestniczyło 2438 skazanych, w 2015 r. zrealizowano 55 ww. programów, wzięło w nich udział 415 skazanych,
- włączanie skazanych w akcje charytatywne na rzecz osób niepełnosprawnych,
- organizacja szkoleń dla skazanych opiekunów osób niepełnosprawnych – w 25 szkoleniach zorganizowanych w 2016 r. uczestniczyło 227 skazanych. Należy zauważyć, że w porównaniu do 2015 r. liczba osadzonych, którzy uzyskali kompetencje opiekunów dla osób niepełnosprawnych lub starszych wzrosła trzykrotnie (2015 r. – 71 skazanych),
- w 2016 r. w zakładach karnych i aresztach śledczych funkcjonowały 22 oddziały terapeutyczne dla osób z niepsychotycznymi zaburzeniami psychicznymi lub upośledzonych umysłowo. Liczba ta nie zmieniła się w stosunku do lat poprzednich, natomiast o 20 miejsc zwiększyła się pojemność oddziału terapeutycznego dla tej kategorii skazanych w Zakładzie Karnym w Wołowie. Łącznie dysponowały one 1721 miejscami. Łącznie w roku 2016 w oddziałach terapeutycznych poddano specjalistycznym oddziaływaniom terapeutycznym 2 455 osób pozbawionych wolności,
- w 2015 r. Służba Więzienna podjęła czynności mające na celu uzyskanie orzeczenia o stopniu niepełnosprawności lub niepełnosprawności do celów nierentownych przez 984

skazanych. Osoba, wobec której wydano takie orzeczenie może uzyskać wskazania do ulg lub uprawnień, określonych w odrębnych przepisach. Zgodnie z przepisami rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 29 września 2015 r. w sprawie Funduszu Pomocy Pokrzywdzonym oraz Pomocy Postpenitencjarnej, osadzonym przebywającym w jednostkach penitencjarnych można finansować pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją leczniczą oraz uzyskiwaniem orzeczeń, o których mowa powyżej. W 2015 r. wydano na ten cel ok. 93 tys. zł (2016 r. - 9 544 zł). Ponadto skazani mogą na podstawie ww. rozporządzenia uzyskać wsparcie w postaci pokrywania kosztów wyrobów medycznych, w tym protez, przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, leków, środków opatrunkowych i sanitarnych. W 2016 r. orzeczenie powyższe uzyskało 871 skazanych,

- w marcu 2017 r. Biuro Penitencjarne przekazało 7 tys. zł na doposażenie oddziału dla skazanych niewidomych odbywających karę w systemie terapeutycznym w Zakładzie Karnym w Bydgoszczy – Fordonie. W „Programie kursu rehabilitacji podstawowej z elementami orientacji przestrzennej i samodzielnego poruszania się oraz nauki pisma Braille'a” mogą uczestniczyć skazani, którzy wcześniej takiego szkolenia nie przechodzili. Program ma charakter edukacyjny, nie jest świadczeniem medycznym, jego celem jest usprawnienie funkcjonowania skazanych ociemniałych. Po zakończonym udziale w programie są oni transportowani do jednostek, z których przybyli lub do jednostek położonych bliżej stałego miejsca zamieszkania,

- w 2016 r. liczba skazanych z orzeczoną niepełnosprawnością zatrudnionych w jednostkach penitencjarnych wyniosła łącznie - 166, w tym skazani zatrudnieni odpłatnie – 64 oraz nieodpłatnie (na podstawie art.123a kkw) – 102.

Realizacja zadań wynikających z ustawy z dnia 19 sierpnia 2011r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się przez Służbę Więzienną.

W dniu 26 stycznia 2016 r. zastępca Dyrektora Generalnego Służby Więziennej skierował do dyrektorów okręgowych Służby Więziennej pismo BP-073-27/16/175 zobowiązujące kadrę jednostek penitencjarnych do zapoznania się z aktami prawnymi znajdującymi się na stronie internetowej Pełnomocnika Rządu ds. Niepełnosprawnych dotyczącymi praw i obowiązków osób niepełnosprawnych oraz ich stosowania w zakresie kompetencji Służby Więziennej.

Liczba osadzonych doświadczających, trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się, które skorzystały z usług tłumacza PJM, SJM i SKOGN w 2016 r. to 4 skazanych.

W 2016 r. w żadnej z jednostek penitencjarnych skazani doświadczający trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się nie korzystali z możliwości pomocy osoby przybranej.

Wszystkie jednostki penitencjarne wyposażone są w stanowiska komputerowe z dostępem do komunikatora internetowego pozwalające na komunikowanie się przez osobę doświadczającą trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się z osobami bliskimi. Ponadto wszystkie zakłady karne i areszty śledcze są wyposażone w translatory dla cudzoziemców, które mogą być wykorzystywane do porozumiewania się przez osobę doświadczającą trwale lub okresowo takich trudności. Osobom doświadczającym trwale lub okresowo trudności w komunikowaniu się, nowo przyjmowanym do jednostki penitencjarnej, tak jak pozostałym skazanym, udostępnia się wydrukowany „Informator dla tymczasowo aresztowanych, skazanych, ukaranych oraz cudzoziemców” w celu umożliwienia zapoznania się z podstawowym zakresem uprawnień i obowiązków wynikających z odbywania kary pozbawienia wolności. W przypadku zaistnienia konieczności skorzystania z usług tłumacza języka migowego dyrektor zakładu karnego/aresztu śledczego zakupuje taką usługę, której koszty pokrywa się ze środków budżetowych.

W jednostkach penitencjarnych w 2016 r. łączna liczba funkcjonariuszy i pracowników posługujących się językiem migowym wyniosła 80 osób, w tym 52 posiadało certyfikaty tłumacza języka migowego.

Odnosząc się do kwestii typów niepełnosprawności, z którymi Służba Więzienna ma do czynienia w jednostkach penitencjarnych wraz ze wskazaniem czy udział tej populacji w ogólnej populacji więźniów jest znaczący i czy zmienia się z upływem lat należy zauważyć, że Służba Więzienna dysponuje jedynie informacjami o osobach, wobec których orzeciono stopień niepełnosprawności w trakcie odbywania kary pozbawienia wolności lub o osobach upośledzonych umysłowo skierowanych do odbywania kary w oddziale terapeutycznym. Skazani, którzy uzyskali orzeczenie o niepełnosprawności przed umieszczeniem w zakładzie karnym nie są zobligowani żadnym przepisem do informowania administracji o tym fakcie. Przepisy dotyczące prowadzenia oddziałów penitencjarnych przewidują zwrócenie uwagi przez wychowawcę już w trakcie rozmowy wstępnej na widoczną niepełnosprawność skazanego, ustalenie wcześniejszych pobytów w oddziałach terapeutycznych, leczenie psychiatryczne i neurologiczne. W zależności od ww. ustaleń podejmowane są decyzje o odpowiednim rozmieszczeniu skazanego oraz konieczności ewentualnej specjalistycznej opieki psychologicznej czy też zapewnienia skazanemu, w miarę możliwości, udogodnień adekwatnych do rodzaju niepełnosprawności. Jak wynika z praktyki w zakładach karnych i aresztach śledczych przebywają skazani ze wszystkimi rodzajami niepełnosprawności,

tj. obniżoną sprawnością sensoryczną, intelektualną, ruchową, funkcjonowania społecznego, komunikowania się oraz z obniżoną sprawnością psychofizyczną z powodu chorób somatycznych. Tendencje demograficzne wskazują na znaczący postęp starzenia się populacji. Zjawisko to jest widoczne również w jednostkach penitencjarnych. Osoby niepełnosprawne biologicznie powyżej 60 roku życia stanowią rosnącą liczebnie grupę skazanych, która ze względu na zmiany biologiczne, psychiczne i społeczne wynikające z procesu starzenia się będą wymagały dostosowania warunków odbywania kary do możliwości psychofizycznych skazanych, stawiania im wymagań adekwatnych do wieku i stanu zdrowia związanych z odbywaniem kary w określonym systemie oraz przygotowaniem do warunków życia po opuszczeniu zakładu karnego. Należy mieć świadomość, iż te osoby będą wymagały nie tylko wzmożonej opieki medycznej, czy rehabilitacji, ale także szczególnej opieki wychowawczej i psychologicznej.

Mając na względzie przyjętą w dniu 1 sierpnia 1997 r. przez Sejm RP – *Kartę Praw Osób Niepełnosprawnych* (M.P. z 1997 r. Nr 50, poz. 475) oraz przyjętą w dniu 13 grudnia 2006 r. przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych *Konwencję o prawach osób z niepełnosprawnościami*, ratyfikowaną w dniu 6 września 2012 r., a (Dz.U. z 2012 r., poz. 1169), osobom z niepełnosprawnościami pozbawionym wolności umożliwia się niezależne życie i pełny udział we wszystkich jego sferach w środowisku stworzonym w miejscu ich osadzenia. W związku z powyższym wystosowano pismo BIS.404.91.2017.MH z dnia 28 marca 2017 r. do dyrektorów okręgowych z prośbą o dokonanie analizy oraz wytypowanie jednostek, które w sposób kompleksowy mogą być przystosowane do pobytu w nich osób niepełnosprawnych, w tym poruszających się na wózkach inwalidzkich. W tym kontekście zwrócono uwagę, aby podejmując decyzję o tworzeniu cel mieszkalnych dla osób dotkniętych niepełnosprawnością fizyczną mieć na względzie wymogi, jakie winny spełniać ww. pomieszczenia. Typowane jednostki powinny również uwzględniać zabezpieczenie miejsc dla wszystkich kategorii skazanych oraz dla tymczasowo aresztowanych. Wskazano, aby w tych jednostkach penitencjarnych w miarę możliwości zlokalizowane były szkoły, oddziały terapeutyczne, oddziały dla skazanych uznanych za stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu, szpitale oraz ambulatoria z izbami chorych spełniające wymogi lub wymagające racjonalnych nakładów finansowych na dostosowanie do rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie *szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności* z dnia 5 lipca 2012 r. (Dz.U. z 2012 r. poz. 808). Wskazano, aby dokonując analizy i typowania jednostek, o których mowa powyżej,

wykorzystano doświadczenia przedstawicieli stowarzyszeń, fundacji, organizacji oraz instytucji, współpracujących z jednostkami penitencjarnymi na podstawie art.38 kkw, których statutowa działalność jest adresowana do osób niepełnosprawnych.

4. Kontrole osobiste.

Do podstawowych zadań Służby Więziennej należy w szczególności zapewnienie w zakładach karnych i aresztach śledczych porządku i bezpieczeństwa (art. 2 ust. 2 pkt 6 ustawy o Służbie Więziennej z dnia 9 kwietnia 2010 r.). Dyrektor zakładu karnego lub aresztu śledczego w podległym sobie zakładzie ma ustawowy obowiązek utrzymywania dyscypliny i porządku dla zapewnienia bezpieczeństwa i realizacji celów kary pozbawienia wolności, w tym ochrony społeczeństwa przed przestępczością (art. 73 § 1 kkw). W celu właściwej realizacji zadań, wymienionych w cytowanych wyżej ustawach, ustawodawca wyposażył funkcjonariuszy Służby Więziennej w narzędzia, umożliwiające ich wykonywanie. Jednym z nich jest możliwość dokonywania kontroli osobistej. Kontrola osobista osadzonego w każdym przypadku jest uzasadniona względami porządku lub bezpieczeństwa, służąc zapewnieniu poczucia bezpieczeństwa zarówno osadzonemu jak i funkcjonariuszom oraz pracownikom Służby Więziennej. Mają na celu zapobieżenie zdarzeniom, głównie w postaci przenoszenia przedmiotów niedozwolonych takich jak np. narkotyki, telefony komórkowe lub narzędzia służące do autoagresji lub agresji względem osób trzecich. Przeprowadzane kontrole minimalizują ryzyko wystąpienia niepożądanych zjawisk. Obowiązujące przepisy nie nakładają na Służbę Więzienną obowiązku dokumentowania przez funkcjonariuszy faktu przeprowadzenia kontroli osobistych.

Jednocześnie informuję, że w Centralnym Zarządzie Służby Więziennej trwają prace związane z opracowaniem kompleksowych procedur kontrolnych osadzonych, osób ubiegających się o wstęp na teren jednostek organizacyjnych oraz funkcjonariuszy. Procedury te będą określały szczegółowo, w jakich sytuacjach i w jaki sposób mają być dokonane poszczególne kontrole w tym również kontrola osobista. Dodatkowo będą zawierały wskazania, w jakich sytuacjach decyzja o kontroli powinna być udokumentowana.

5. Oferta zajęć kulturalno-oświatowych adresowanych do osób tymczasowo aresztowanych.

Zakres działalności kulturalno – oświatowej i sportowej dla tymczasowo aresztowanych.

W Części I rozdział 3 pkt. 3.2. Problemy systemowe „Brak lub uboga oferta zajęć kulturalno – oświatowych adresowanych do osób tymczasowo aresztowanych.” stwierdzono, że przeprowadzone w 2016 roku, wizytacje KMPT cyt. „(...) dowiodły, podobnie jak w latach ubiegłych (...)”, że poza świetlicą wyposażoną w telewizor lub stół do tenisa cyt. „(...) nie ma właściwie żadnych innych zajęć (...)”.

O ile słusznym pozostaje pogląd, że jak najczęstsze przebywanie poza celą mieszkalną, uczestnictwo w zajęciach i zorganizowanych formach spędzania czasu wolnego stanowi czynnik przeciwdziałający skutkom izolacji więziennej, to stosowanie środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania niesie ze sobą rygorystyczne skutki izolacji, których dolegliwości nie można wyeliminować.

Trudno podzielić pogląd Rzecznika Praw Obywatelskich o braku progresu w podjętych działaniach w zakresie działalności kulturalno – oświatowej i sportowej zarówno wobec skazanych, ukaranych jak również tymczasowo aresztowanych. Poniżej przedstawiam dane po dokonaniu analizy organizacji zajęć kulturalno – oświatowych i sportowych oraz zaplecza wg stanu na 2016 rok w jednostkach penitencjarnych:

- a) Liczba hal sportowych – 19
- b) Liczba boisk sportowych – 171
- c) Liczba placów spacerowych na których zainstalowane zostały urządzenia do rekreacji ruchowej – 317
- d) Liczba pomieszczeń wyposażonych w urządzenia i sprzęt do zajęć sportowych/ rekreacyjnych – 465
- e) Liczba wszystkich świetlic do prowadzenia zajęć kulturalno – oświatowych w oddziałach mieszkalnych – 1082 w tym 100 tzw. świetlic centralnych
- f) Liczba świetlic do prowadzenia zajęć kulturalno – oświatowych dla osadzonych o których mowa w art. 88§ 3, 212a § 1 kkw. – 23
- g) Liczba pomieszczeń – pracowni (poza wymienionymi w pkt. 1.6 i 1.7), w których odbywają się zajęcia K-O – 250
- h) Liczba świetlic w roku 2016, które były wykorzystywane jako dodatkowe cele mieszkalne – 22 (przywrócono 106 świetlic, które w roku 2015 wykorzystywane były jako dodatkowe cele mieszkalne)

- i) Liczba bibliotek – 165
- j) Liczebność księgozbioru – 1 568 077 woluminów
- k) Liczba wypożyczeń – 799 188
- l) Liczba uczestników kół zainteresowań organizowanych poza celą mieszkalną – 13 260
- m) Liczba zespołów muzycznych – 50, w których zaangażowanych jest 229 osadzonych
- n) Liczba teatrów – 36, w których zaangażowanych jest 320 osadzonych
- o) Liczba zawartych porozumień z instytucjami, o których mowa w art. 38 kkw wspomagających prowadzenie zajęć K-O – 535 (dane na 31 grudnia 2016 r.)
- p) Liczba udzielonych przepustek, o których mowa w art. 91 pkt 4 i 92 pkt 4 kkw. w ramach zajęć kulturalno – oświatowych i sportowych – 58 870
- q) Liczba osadzonych korzystających z przepustek, o których mowa w art. 91 pkt 4 i 92 pkt 4 kkw w ramach zajęć kulturalno – oświatowych i sportowych – 21 621.

Łączna liczba systematycznego korzystania z zajęć kulturalno – oświatowych organizowanych poza celą mieszkalną w 2016 roku wynosi 94 300 (pkt. p i q nie obejmują osób tymczasowo aresztowanych) .

Powyższe dane wskazują, że Służba Więzienna podjęła działania w celu podniesienia poziomu projektowanych i realizowanych zajęć kulturalno – oświatowych i sportowych.

Poza tym należy zauważyć, że analiza przeprowadzonych w 2016 r., wizytacji przez Przedstawicieli KMPT wykazała:

KMPT w Raporcie po wizytacji jednostki w dn. 14 – 15 stycznia 2016 r., do ww. zakresu nie odnosi się wprost ani nie formułuje zaleceń w tym przedmiocie – Raport KMP.571.1.2016.JJ

KMPT po wizytacji Aresztu Śledczego w Poznaniu w dn. 19 - 20 stycznia 2016 r., do zakresu zajęć kulturalno – oświatowych odniósł się na str. 9 – 11 Raportu KMP.571.2.2016.MF koncentrując się na ciągu komunikacyjnym, braku programów resocjalizacyjnych, które cyt. „dotykałyby problemu niepełnosprawności”. Przytacza również treść rekomendacji CPT w zakresie aktywności osób pozbawionych wolności, w tym tymczasowo aresztowanych. KMPT zalecił w pkt. 7 „poszerzenie oferty kulturalno – oświatowej dla osób z niepełnosprawnością” str. 27 Raportu KMP.571.2.2016.MF. Dyrektor Aresztu Śledczego w Poznaniu zalecenie wykonał poszerzając ofertę o zajęcia plastyczne z wykorzystaniem technik terapii przez sztukę. Po wizytacji Oddziału Zewnętrznego Aresztu Śledczego w Poznaniu w dn. 21 – 22 stycznia 2016 r., KMPT do zakresu zajęć kulturalno – oświatowych odniósł się na str. 13 – 14 Raportu KMP.571.3.2016.DK z dn. 21 marca 2016 r., konkludując cyt. „Przedstawiciele KMP uznają

omawiany obszar za zdecydowanie najmocniejszą stroną wizytowanej jednostki wyróżniającą w sposób znaczny spośród innych wizytowanych (...). **Zaleceń w tym zakresie przedstawiciele KMPT nie formułowali.**

Po wizytacji Aresztu Śledczego w Elblągu w dniach 22 – 23 czerwca 2016 r., KMPT do zakresu zajęć kulturalno – oświatowych odniósł się na str. 9 – 10 Raportu BPG.571.2.2016.ŁK wskazując małą aktywność osadzonych w korzystaniu z zajęć kulturalno – oświatowych i sportowych. W pkt. 9 zalecono cyt. „podjęcie działań mających na celu wzmożenie aktywności kulturalno - oświatowej oraz stworzenia warunków do częstszego przebywania poza celą mieszkalną wśród osadzonych przebywających w Areszcie” – str. 12 Raportu BPG.571.2.2016.ŁK Dyrektor Aresztu Śledczego w Elblągu – zalecenie zrealizował poprzez doposażenie świetlicy w stół do tenisa stołowego oraz wyznaczenia dodatkowego dnia (sobota), w którym osadzeni w areszcie mogą korzystać z tzw. świetlicy centralnej.

Po wizytacji w dn. 23 – 24 marca 2016 r., Zakładu Karnego w Bydgoszczy Fordonie KMPT stwierdził brak książek w języku Braille’a oraz audio a także w językach obcych (w szczególności j. ukraiński) – str. 12 Raportu KMP.571.7.2016.RK z dnia 16.05.2016 r. Zalecenia w tym zakresie pkt. 18 str. 37 Raportu KMP.571.7.2016.RK cyt. „zapewnienie (...) dostępu do książek i czasopism w alfabecie Braille’a oraz wersji audio (...)” Dyrektor Zakładu Karnego w Bydgoszczy Fordonie wykonał.

Po wizytacji Oddziału Zewnętrznego Zakładu Karnego w Łupkowie (OZ Moszczaniec) w dniu 6. – 7 kwietnia 2016 r., KMPT w Raporcie KMP.571.11.2016.MMo. z dnia 12 maja 2016 r. w związku ze zgłaszanymi wizytującym uwagami cyt. „(...) skazani podnosili problem braku rozbudowanej oferty skierowanych wobec nich oddziaływań” przywołał Zalecenie 84 CPT(2011)20.

W pkt. 9 str. 14 Raportu KMP.571.11.2016.MMo. zalecił cyt. „poszerzenie oferty kulturalno – oświatowej oraz zwiększenie zakresu pomocy postpenitencjarnej”. Dyrektor Zakładu Karnego w Łupkowie odpowiadając na zalecenie w tym zakresie wykazał obszar podejmowanych i podjętych działań.

KMPT w Raporcie KMP.571.14.2016.MK po wizytacji Zakładu Karnego w Gorzowie Wielkopolskim w dn. 26 – 28 lipca 2016 r., działalność kulturalno oświatową i sportową wskazuje jako mocną stroną jednostki – pkt. 3 str. 3 **Zaleceń w tym obszarze nie formułowano.**

Przedstawiciele KMPT po przeprowadzonej wizytacji Zakładu Karnego w Wołowie w dniach 16 – 18 maja 2016 r., w Raporcie KMP.371.12.2016.DK w pkt. 4 str. 7 - 10 zakres

działalności kulturalno – oświatowej i sportowej wskazują, jako mocne strony jednostki.
Zaleceń w tym zakresie nie sformułowano.

KMPT po przeprowadzonej wizytacji Aresztu Śledczego w Gdańsku w dniach 11 – 12 lutego 2016 r., zakres działalności kulturalno – oświatowej jednostki wskazują w pkt. 9 str. 13 - 14 Raportu BPG.571.1.2016.LK jedynie kwestionując warunki panujące w świetlicy dla niepełnosprawnych cyt. „(...) nie posiada wyposażenia, z którego osadzeni z niepełnosprawnością ruchową mogliby korzystać”. Zalecając jednocześnie w pkt. 8 str. 23 cyt. „rozszerzenie oferty zajęć kulturalno - oświatowych dla osób z niepełnosprawnością ruchową”. Dyrektor Aresztu Śledczego w Gdańsku wyjaśnił, że w areszcie śledczym nie przebywają osadzeni z niepełnosprawnością, a w sytuacji ich osadzenia zostaną wykorzystane możliwości w tym zakresie.

Po przeprowadzonej wizytacji Aresztu Śledczego w Sanoku w dniu 5 kwietnia 2016 r., Przedstawiciele KMPT przedmiotowy zakres wskazali w pkt. 5 f str. 13-14 Raportu KMP.571.10.2016.MKu, zawierając zalecenia w pkt. 7. str. 15 ww. Raportu cyt. „wzbogacenie oferty kulturalno – oświatowej dla osadzonych młodocianych”. Dyrektor aresztu śledczego w odpowiedzi wyjaśnił, że cyt. „oferta kulturalno –oświatowa jest wypadkową możliwości realizacji jak najszerszej palety zajęć dla osadzonych, ich oczekiwań oraz względów bezpieczeństwa jednostki typu zamkniętego jaką jest areszt śledczy. Wszyscy osadzeni mają możliwość uczestnictwa w kołach zainteresowań i zajęciach organizowanych (...) koło szachowe i gier innych, w tym komputerowych, koło plastyczne, koło ekologiczne – pielęgnacja i uprawa ogrodu więziennego, zajęcia rekreacyjne – zajęcia na placach spacerowych wyposażone w napowietrzne zestawy do ćwiczeń i w sali rekreacyjnej oraz w świetlicach, edukacyjne – szkolenie kursowe i aktywizacyjne, profilaktyczne – spektakle teatralne, koncerty, spotkania z interesującymi ludźmi.”

Przedstawiciele KMPT zakres działalności kulturalno – oświatowej wizytowanego w dn. 2 marca 2016 roku, Aresztu Śledczego we Wrocławiu, wskazali w pkt.12 str. 19-20 Raportu BPW.571.2.2016.NK zwracając uwagę na brak głośnika w jednej z cel oraz brak zajęć sportowych. Zauważyli także, że brak tego typu miejsc wynika z położenia architektonicznego aresztu. Otrzymali również informację o istnieniu rezerw lokalowych oraz planowanym ich remoncie. Zalecenia zawarto w pkt. 1.32. str. 22 ww. Raportu cyt. „wygospodarowanie miejsca do zajęć sportowych dla osadzonych spełniającego wymogi dostępności dla osób z niepełnosprawnością”. Dyrektor aresztu śledczego w odpowiedzi wskazał cyt. „ W chwili obecnej nie ma możliwości wygospodarowania dodatkowego miejsca

do przeprowadzania zajęć sportowych dla osadzonych(...)”. Poinformował, że zużyte głośniki, są wymieniane na bieżąco.

Po przeprowadzonej wizytacji w dn. 15 – 16 marca 2016 r., Aresztu Śledczego w Lublinie w związku z uzyskaną informacją cyt. *„Z rozmów z osadzonymi wynika, że osoby starsze i niepełnosprawne niechętnie korzystają z zajęć k-o oraz programów resocjalizacyjnych. W związku z powyższym przedstawiciele KMP zalecają podejmowanie działań na rzecz większej aktywności wśród osadzonych z wymienionych grup.”* (pkt. 9 str. 7-9 Raportu KMP.571.6.2016.MKu), zalecenia w tym zakresie zawarto w pkt. 13 str.17 ww. Raportu cyt. *„poszerzenie oferty kulturalno – oświatowej o zajęcia dla osób z niepełnosprawnością”*. Dyrektor aresztu śledczego w odpowiedzi oświadczył, że *„Wszelkie zajęcia kulturalno – oświatowe i programy nie wykluczają udziału w nich osób niepełnosprawnych.”* Wyjaśnia również cyt. *„(...) osoby na wózkach wielokrotnie w omawianym okresie były m.in. uczestnikami tzw. spotkań z ciekawymi ludźmi(...)”*.

Po przeprowadzonej wizytacji Zakładu Karnego w Starem Bornem w dn. 23 – 24 listopada 2016 r., Przedstawiciele KMP w Raporcie IX.571.1.2016.MM nie odnoszą się wprost do realizacji zajęć kulturalno – oświatowych i sportowych, **nie sformułowali również zaleceń w tym zakresie.**

Przedstawiciele KMP po przeprowadzonej wizytacji Zakładu Karnego w Koszalinie w dn. 21 – 22 listopada 2016 r., w Raporcie BPG.571.3.2016r. zauważają cyt. *„Mocną stroną Zakładu jest infrastruktura do prowadzenia zajęć kulturalno – oświatowych.”* **Zaleceń w tym zakresie nie sformułowano.**

Po wizytacji w dn. 17 – 18 października 2016 r., Aresztu Śledczego w Lubsku Przedstawiciele KMP w Raporcie KMP.571.17.2016.DK w pkt. 5 d str. 10 w zakresie działalności kulturalno – oświatowej wskazali cyt. *„Poza skazanymi mającymi zatrudnienie (22 osoby) większość osadzonych to osoby tymczasowo aresztowane, spędzające czas w celach. (...) Przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji zalecają zatem podejmowanie działań na rzecz większej aktywności kulturalno – oświatowej (...).”* Zalecenie zawarto w pkt. 9 str. 14 ww. Raportu cyt. *„podejmowanie działań na rzecz większej aktywności kulturalno – oświatowej wśród osadzonych oraz stworzenie warunków do częstszego przebywania poza celą mieszkalną”*. Dyrektor aresztu śledczego odnosząc się do zalecenia pismo znak sp.: S/DD.0812.1.2017.ND.1589 wyjaśnił cyt. *„ (...) w przypadku osób tymczasowo aresztowanych konieczność zapewnienia prawidłowego toku postępowania karnego, a także porządku i bezpieczeństwa w areszcie poprzez izolowanie współuczestników przestępstwa, a tym samym konieczność tworzenia grup izolacyjnych, uniemożliwiają taką*

organizację czasu wolnego, która pozwalałaby na przebywanie poza celą mieszkalną w wymiarze czasu sugerowanym przez CPT(...). Niemniej (...) są podejmowane działania (...) uczestnictwa jak największej ilości zajęć poza celą mieszkalną. W tym celu doposażono świetlice (...) w sprzęt audiowizualny i sportowy, (...)”. Należy również stwierdzić, że analiza przedmiotowego Raportu wzbudza wątpliwość pod względem treści cyt. „Poza skazanymi mającymi zatrudnienie (22 osoby) większość osadzonych to osoby tymczasowo aresztowane, spędzające czas w celach. (...)”, zwłaszcza, że dane udostępnione przez BIS CZSW wskazują, że w miesiącu październiku 2016 roku, pojemność Aresztu Śledczego w Lubsku wynosiła 94 miejsca, ewidencyjna liczba wszystkich osadzonych to 74, faktyczna 73, a osadzonych wobec których stosowano tymczasowy areszt było 22, skazanych i ukaranych 52.

Po przeprowadzonej wizytacji w dn. 19 – 20 października 2016 r., Aresztu Śledczego w Nowej Soli w Raporcie KMP.571.16.2016.SSz **nie sformułowano treści w zakresie prowadzonej przez jednostkę działalności kulturalno – oświatowej ani zaleceń w tym zakresie.**

Mając powyższe na uwadze, zastrzeżenia budzi niepomysłna dla Służby Więziennej ocena KMPT, zwłaszcza, że uzasadnione uwagi dotyczą 4 z 16 kontrolowanych jednostek penitencjarnych. Jednocześnie należy podkreślić, że każdy Raport KMPT stanowi przedmiot wieloaspektowej analizy, na podstawie której podejmowane są działania mające na celu eliminowanie lub przynajmniej minimalizowanie przyczyn, które wpływają na sposób wykonywania kar skutkujących pozbawienie wolności oraz tymczasowego aresztowania. Zarówno treści jak również sformułowane w 2016 r. zalecenia KMPT spowodowały, że Biuro Penitencjarne Centralnego Zarządu Służby Więziennej w 2017 r., przeprowadziło kontrole jednostek organizacyjnych Służby Więziennej w zakresie organizacji oraz prowadzenia zajęć kulturalno - oświatowych i sportowych, ich wyniki były pozytywne.

Służba Więzienna realizuje obowiązki wynikające z ustaw oraz przepisów regulujących wykonywanie kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania z należytą starannością oraz zasadą humanitarnego traktowania. Istotnym pozostaje również fakt, że Rzecznik Praw Obywatelskich w Części I rozdziału 3 pkt. 3.3. „Mocne strony i dobre praktyki”, **zauważa zapewnienie bogatej oferty zajęć dedykowanych osobom pozbawionym wolności.** Dowodzi to, że skądinąd słuszne i aktualne postulaty w zakresie dalszego podejmowania wysiłków na rzecz organizowania osobom tymczasowo aresztowanym zajęć umożliwiając im częstsze przebywanie poza celą mieszkalną, nie mają tak szerokiego zastosowania ze względu na rygorystyczne ograniczenie wynikające

z instytucji aresztu. Bez wątplenia znaczenie mają także warunki architektoniczne niektórych jednostek organizacyjnych. Informuję, że również w tym zakresie Służba Więzienna podjęła wysiłki w celu poprawy, oddając do użytkowania nowo utworzone pawilony mieszkalne w zakładach karnych w Rzeszowie, Grudziądzu i Hajnówce. Planowane są również prace związane z lokalizacją i przygotowaniem budowy 5 – 7 pawilonów mieszkalnych i hal produkcyjnych finansowanych z funduszy norweskich. Dedykowane na ten cel środki wynoszą 45 mln euro.

Ponadto informuję, że zakupiono 2 maszyny do pisania w języku Braille'a. W przypadku konieczności będą one przekazywane do jednostek penitencjarnych, w których zostaną osadzone osoby z taką niepełnosprawnością. Wzrosła również liczba zatrudnionych osób tymczasowo aresztowanych, w roku 2016 średniomiesięczne zatrudnienie wynosi 149, a w roku 2017 – 179 osadzonych. Dane w odniesieniu do roku 2015 (134 tymczasowo aresztowanych) niezaprzeczalnie wskazują progres.

6. Liczba psychologów w jednostkach penitencjarnych.

Centralny Zarząd Służby Więziennej konsekwentnie podejmuje różnorodne działania, w celu poprawy warunków pracy i służby ww. grup funkcjonariuszy i pracowników. Jednym z kierunków tych działań jest niewątpliwie dążenie do poprawy stopnia zabezpieczenia etatowego oddziaływań wychowawczych i psychologicznych.

W tym celu podjęto między innymi następujące działania:

- a. Dyrektor Generalny Służby Więziennej pismem sygn. BKS-219/12, z dnia 12 stycznia 2012 r., zapoczątkował realizację programu racjonalizacji zatrudnienia w jednostkach organizacyjnych Służby Więziennej, którego zakładanym efektem będzie doetatyzowanie pionu penitencjarnego i osiągnięcie odpowiedniej liczebności grup osadzonych (tzw. standard: 40/60/200, określający liczebności grup tymczasowo aresztowanych i skazanych, jakie powinny przypadać na jednego wychowawcę oraz liczbę osadzonych przypadających na jednego psychologa);
- b. podejmowano szereg działań monitorujących proces zbliżania się do osiągnięcia ww. standardu obciążenia kadry penitencjarnej, w szczególności poruszano ten temat w trakcie kolejnych odpraw z dyrektorami okręgowymi i dyrektorami jednostek oraz wymagano pisemnego raportowania stopnia jego wypełnienia;
- c. wzmocniono gwarancję prawidłowej liczebności grup przypadających na jednego wychowawcę/psychologa poprzez zapis par. 93 ust. 3 zarządzenia Nr 19/16 Dyrektora

Generalnego Służby Więziennej, z dnia 14 kwietnia 2016 r., w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresów czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych (dotychczas standard na jednego wychowawcę: 40 skazanych, ukaranych i tymczasowo aresztowanych, wobec których stosuje się przepisy o wykonywaniu kary pozbawienia wolności lub 60 tymczasowo aresztowanych oraz 200 osadzonych na jednego psychologa nie miał charakteru normy prawnej, a stanowił jedynie tzw. „miękką” wytyczną występującą w pismach) oraz określenie ww. normy 40/60/200 jako maksymalnych liczebności wymienionych grup (co oznacza, że w praktyce mogą to być także mniej liczne grupy).

Wymienione działania przyniosły zamierzone skutki. W dniu 31 grudnia 2011 r., na 1 etat psychologa działu penitencjarnego przypadało średnio 243 osadzonych, a w dniu 31 marca 2016 r., 203 osadzonych, tj., średnio o 40 osadzonych mniej. Spadek wskaźnika obciążenia psychologów działów penitencjarnych odnotowany w tym okresie jest jeszcze wyraźniejszy, kiedy uwzględnimy nie nominalną pojemność jednostek penitencjarnych, lecz ich faktyczne zaludnienie. Obciążenie w analogicznym okresie liczone w taki sposób zmniejszyło się z 228 osadzonych do 167 osadzonych na 1 etat psychologa, tj. o 61 osadzonych. Należy zauważyć, że jest to obecnie znacznie poniżej normy 200 osadzonych na etat psychologa. Generalnie, ze wszystkich dostępnych danych jasno wynika, iż w okresie ostatnich 5 lat udało się znacząco zmniejszyć liczbę osadzonych przypadających na 1 etat psychologa i jednocześnie osiągnąć przyjęty w tym zakresie cel (standard). Na podkreślenie zasługuje fakt, iż w całym okresie realizacji programu racjonalizacji zatrudnienia, ogólna pula etatowa więziennictwa pozostawała niezmienną, co oznacza, że wszystkie dodatkowe etaty dla psychologów zostały wygospodarowane w ramach wewnętrznych przesunięć etatowych. Wprowadzono także możliwość zatrudniania w działach penitencjarnych nowych kategorii specjalistów (terapeutów uzależnień i terapeutów zajęciowych), których pojawienie się powinno stanowić dla psychologów tych działów znaczące odciążenie, ponieważ będą oni w stanie przejąć część zadań, obecnie wykonywanych przez psychologów. Istotnym również pozostaje fakt, że od kilku lat Centralny Zarząd Służby Więziennej przeznaczają środki finansowe do jednostek podległych, na organizację spotkań superwizyjnych. Superwizji poddawana jest praca personelu oddziałów terapeutycznych dla skazanych uzależnionych jak i dla skazanych zaburzonych niepsychotycznie oraz psychologów penitencjarnych. Niewątpliwie przedsięwzięcie to jest przejawem troski i dbania o profesjonalizm prowadzonych oddziaływań terapeutycznych jak

i psychologicznych w izolacji penitencjarnej. Działania te mają również na celu zmniejszanie ryzyka wypalenia zawodowego pracowników więziennych.

Reasumując, aktualnie obowiązujący standard przewidujący do 200 osadzonych na jeden etat psychologa działu penitencjarnego na obecnym etapie stanowi racjonalny wskaźnik, który wynika z określenia istniejących potrzeb i etatowych możliwości Służby Więziennej. Wymaga zaznaczenia, że wcześniej nie obowiązywały w tym zakresie żadne standardy i samo ich określenie, niezależnie od założonego poziomu obciążenia, oznacza godny uwagi i bardzo znaczący postęp. Przyjęte rozwiązanie zapewnia możliwość realizacji podstawowych zadań przewidzianych dla stanowiska psychologa. Jakkolwiek wciąż oznacza on duże obciążenie dla psychologów, jednak dalsze korzystne zmiany w tym zakresie, bez przekazania więziennictwu nowych etatów, mogą mieć jedynie stopniowy, ewolucyjny charakter. Tego rodzaju zmiany będą realizowane w miarę istniejących możliwości etatowych i finansowych Służby Więziennej.

Na wystąpienie RPO Dyrektor Generalny Służby Więziennej pismem z dnia 15 czerwca 2016 r. wskazał, że bez przyznania więziennictwu nowych etatów, zmiany w zakresie opieki psychologicznej będą miały charakter stopniowy. Na koniec 2016 r. w Służbie Więziennej było przyznaczonych 597,75 etatu na stanowiskach młodszy psycholog – starszy psycholog. Wykonanie etatów na koniec 2016 r. na stanowiskach młodszy psycholog – starszy psycholog wynosiło 595,25 etatu. Na koniec 2017 r. w Służbie Więziennej było przyznaczonych 634,70 etatów na stanowiskach młodszy psycholog – starszy psycholog. Wykonanie etatów na koniec 2017 r. na stanowiskach młodszy psycholog – starszy psycholog wynosiło 623,45 etatu. Oznacza to wzrost liczby etatów przeznaczonych na zatrudnienie na stanowiskach młodszy psycholog – starszy psycholog o 36,95 etatu. Rzeczywiste zatrudnienie w tym samym okresie na stanowisku psychologa wzrosło o 28,20 etatu. Oznacza to, że Dyrektor Generalny realizuje złożoną RPO deklarację zwiększania obsady na stanowiskach psychologa w jednostkach organizacyjnych SW.

7. Usytuowanie umywalek w celach mieszkalnych.

W sprawie nr DWOiP-I-053-4/17, dot. IX.517.796.2016.JN w dniu 21 lutego 2017 r. Sekretarz Stanu udzielił odpowiedzi RPO w kwestii podjęcia działań mających na celu wyeliminowanie przypadków umieszczania umywalek poza kącikiem sanitarnym. Z jej treści wynika, iż zagadnienie stosowanych przez Służbę Więzienną rozwiązań technicznych dotyczących umieszczania umywalki na zewnątrz kącia sanitarnego w celach mieszkalnych

było już uprzednio przedmiotem dość obszernej korespondencji prowadzonej przez Rzecznika z Dyrektorem Generalnym Służby Więziennej.

W uzupełnieniu powyższego stanowiska zauważono, iż stosownie do unormowań zawartych w art. 110 § 2 zd. 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny wykonawczy* (Dz. U.2017.665 t.j.), cele wyposaża się w odpowiedni sprzęt kwaterunkowy zapewniający skazanemu, między innymi, odpowiednie warunki higieny. Zgodnie też z przepisami wykonawczymi zawartymi w § 29 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 21 grudnia 2016 r. w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności – Dz.U.2016.2231 (uprzednio § 28 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 r. w sprawie regulaminu organizacyjno - porządkowego wykonywania kary pozbawienia wolności – Dz.U.2003.152.1493), jak i odpowiednio § 34 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 grudnia 2016 roku w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania – Dz.U.2016.2290 (wcześniej § 30 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 25 sierpnia 2003 roku w sprawie regulaminu organizacyjno-porządkowego wykonywania tymczasowego aresztowania – Dz.U.2003.152.1494), niezbędne urządzenia sanitarne sytuuje się w sposób zapewniający ich niekrępujące użytkowanie, z zastrzeżeniem art. 110 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny wykonawczy*, stanowiącym, iż urządzenia sanitarne w zakładzie karnym typu półotwartego i otwartego mogą być usytuowane poza celami mieszkalnymi.

Nadto zgodnie z § 3 ust. 7 Wytycznych nr 3/2011 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 4 października 2011 r. w sprawie wymagań technicznych i ochronnych dla pawilonów zakwaterowania osadzonych, cele mieszkalne należy wyposażyć w węzeł sanitarny, w składzie którego między innymi powinna znaleźć się umywalka z doprowadzeniem ciepłej i zimnej wody. W odniesieniu do przywołanych Wytycznych zauważono, iż mają one zastosowanie do pawilonów penitencjarnych nowobudowanych, jak również przebudowywanych i adaptowanych po wejściu w życie Wytycznych (§ 7). Powyższe oznacza, iż w celach znajdujących się w pawilonach mieszkalnych, budowanych, przebudowywanych i adaptowanych po wejściu w życie Wytycznych nr 3/2011 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 4 października 2011 r. w sprawie wymagań technicznych i ochronnych dla pawilonów zakwaterowania osadzonych, umywalka musi być umieszczona w ramach węzła sanitarnego. W pozostałych przypadkach, stosownie do dyspozycji ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny wykonawczy* i wydanych na jej

podstawie przepisów wykonawczych, urządzenia sanitarne powinny być umieszczone tak, aby można było z nich korzystać w sposób niekrępujący.

W treści stanowiska nadmieniono także, iż przedstawiony przez Rzecznika Praw Obywatelskich problem wydaje się nie występować w zakładach karnych typu otwartego i półotwartego, w których urządzenia sanitarne zgodnie z normą kodeksową mogą być usytuowane poza celami mieszkalnymi. Regulacja ta znajduje odzwierciedlenie również w Wytycznych nr 3/2011 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 4 października 2011 r. w *sprawie wymagań technicznych i ochronnych dla pawilonów zakwaterowania osadzonych* – vide: § 2 ust. 1 pkt 10, zgodnie z którym oddziały mieszkalne w takich jednostkach należy wyposażyć w zbiorowe sanitariaty i umywalnie.

W tym kontekście zwrócono uwagę na fakt, iż jednostki penitencjarne stanowiące bazę zakwaterowania osadzonych to obiekty wybudowane w różnych okresach także przed końcem XVIII wieku. Ponad 80 jednostek wybudowano w XIX wieku i pierwszych latach wieku XX. Wiele z nich to obiekty zabytkowe, wpisane do rejestru zabytków lub objęte ochroną konserwatorską. Przywołane wyżej Wytyczne nr 3/2011 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 4 października 2011 r. w *sprawie wymagań technicznych i ochronnych dla pawilonów zakwaterowania osadzonych* opracowano, uwzględniając uwarunkowania architektoniczne oraz stan techniczny i wielkość obiektów, z pełną świadomością ograniczeń wynikających z opisanej różnorodności bazy zakwaterowania osadzonych.

Zauważono nadto, że Służba Więzienna od szeregu lat systematycznie podejmuje wysiłki mające na celu poprawę warunków sanitarno-bytowych osadzonych. Jeszcze w 2011 r. 8.770 cel przeznaczonych do zakwaterowania osadzonych w ogóle nie posiadało zabudowy kąca sanitarnego. Wychodząc naprzeciw podwyższaniu standardów zakwaterowania osadzonych, więziennictwo począwszy od 2011 r., rozpoczęło zabudowę kącików sanitarnych w celach mieszkalnych. Obecnie do zabudowy pozostało 2.349 kącików sanitarnych. Istniejące ograniczenia techniczno-architektoniczne w wielu przypadkach nie pozwalały na umieszczenie umywalki wewnątrz kącika sanitarnego.

Podkreślono też, że wspomniane wyżej prace nie nosiły cech przebudowy, rozbudowy czy adaptacji pawilonu i mieściły się w definicji robót remontowych. Tym samym dawało to przesłankę do skorzystania z § 7 ust. 1 w/wym. Wytycznych, stanowiącego o możliwości odstąpienia od ich stosowania w przypadku już istniejących obiektów, objętych jedynie pracami remontowymi.

W sytuacji budowy nowych pawilonów, adaptacji lub przebudowy istniejących obiektów zakwaterowania osadzonych, prace związane z zabudową kącików realizowane były zgodnie z przedmiotowymi wytycznymi.

8. Dostęp więźniów do informacji publicznej.

Stosownie do art. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o *dostępie do informacji publicznej* (Dz. U. z 2016 r. poz. 1764, z późn. zm.), prawo dostępu do informacji publicznej przysługuje każdemu (ust. 1), a od osoby wykonującej prawo do informacji publicznej nie wolno żądać wykazania interesu prawnego lub faktycznego (ust. 2).

Mając na uwadze powyższą regulację stwierdzić należy, iż ewentualne uwzględnienie postulatu RPO zawartego w ww. raporcie, odnoszącego się do poszerzenia katalogu praw osoby pozbawionej wolności zawartych w *Kodeksie karnym wykonawczym* o prawo dostępu do Biuletynu Informacji Publicznej stanowiłoby nieuzasadnione dublowanie regulacji, które jak wskazano wyżej funkcjonują już w ustawie o dostępie do informacji publicznej.

Dodatkowo informuję, że w trakcie odprawy kierownictwa Służby Więziennej, która odbyła się w dniach 13 - 15 grudnia 2017 r. w OSSW w Kulach dyrektorzy okręgowi zostali zobowiązani do złożenia meldunków o umieszczeniu porządków wewnętrznych na stronach BIP podległych jednostek penitencjarnych oraz o umieszczeniu w porządkach wewnętrznych informacji związanych z umiejscowieniem stanowisk komputerowych i zasadach korzystania przez osadzonych z informacji zawartych w Biuletynie Informacji Publicznej.

Należy ponadto wskazać, że w sprawie nr DWOiP-I-053-15/17, dot. KMP.571.4.2016 w dniu 30 czerwca 2017 roku Sekretarz Stanu udzielił odpowiedzi RPO w kwestii prawa osadzonych do korzystania z Biuletynu Informacji Publicznej. W jej treści wskazano, iż ustawa o dostępie do informacji publicznej z dnia 6 września 2001 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 1764) w art. 2 ust. 1 gwarantuje każdemu dostęp do informacji publicznej, w związku z powyższym, przy uwzględnieniu stanowiska Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, wyrażonym w wyroku z dnia 19 stycznia 2016 roku w sprawie *Kalda p. Estonii* (skarga nr 17429/10), Służba Więzienna umożliwia i sukcesywnie rozszerza osobom pozbawionym wolności korzystanie z tego prawa, w miarę zgłaszania kolejnych próśb dotyczących konkretnych podmiotów publikujących dane w Biuletynie Informacji Publicznej. Sposób rozszerzania dostępu polegający na zwiększaniu zakresu dostępnych stron internetowych w zależności od potrzeb zgłaszanych przez osadzonych wynika z bardzo dużej

ilości poszczególnych stron z odnośnikami tysięcy różnego rodzaju podmiotów, w połączeniu z różnym sposobem komunikowania się dla korzystających z dostępu do danej strony.

Rozważając kwestie dotyczące udostępniania stron internetowych w jednostkach penitencjarnych należy mieć na uwadze konieczność zapewnienia bezpieczeństwa oraz przewidzianą ustawą, kontroli korespondencji (art. 91 ust. 10, art. 90 ust. 8, art. 217a *Kodeksu karnego wykonawczego*). Z uwagi na przedstawioną wyżej specyfikę zagadnienia, problemem okazało się zawieranie przez niektóre ze stron podmiotów publikujących swe dane w BIP, na stronach internetowych, elementów pozwalających na bezpośrednią komunikację, w tym przypadku z osadzonymi. Rozwiązaniem tego problemu, pozwalającym na uniknięcie związanych z tym zagrożeń jest obecnie sukcesywne sprawdzanie poszczególnych, wnioskowanych przez osadzonych stron, przy jednoczesnym zapewnieniu we wszystkich jednostkach penitencjarnych dostępu dla osadzonych do strony www.bip.gov.pl (oraz licznych kolejnych stron, opisanych szczegółowo poniżej), co umożliwi nie tylko dostęp do informacji publicznej, ale również daje osadzonym możliwość odszukania potrzebnej instytucji publikującej w BIP. W dalszej kolejności, w miarę potrzeby, następuje wystąpienie o udostępnienie strony tego podmiotu, które dokonywane jest po sprawdzeniu tej strony w aspekcie sposobu kontaktowania się z administratorem, przewidzianego przez daną witrynę. Warto przy tym pamiętać, że udostępnienie osadzonemu dostępu do stanowiska komputerowego i tak wymaga stosownego wniosku, tak więc ewentualne wskazanie we wniosku strony zawierającej informację publiczną nie stanowi ani dodatkowego obciążenia ani nie pozbawia osadzonego dostępu do informacji publicznej, skoro strony takie są udostępniane, zaś jedynym kryterium jest bezpieczeństwo wymagające technicznego sprawdzenia strony w sposób wyżej opisany.

Podkreślić należy, że umożliwienie dostępu do strony nie dotyczy tylko osadzonego, który się o to ubiega, ale skutkuje otwarciem takiej dostępności dla wszystkich jednostek penitencjarnych w kraju, gdyż wiąże się jedynie z dokonaniem opisywanego sprawdzenia.

Znaczna liczba podmiotów publikujących w Biuletynie Informacji Publicznej, jak i zmienność tych podmiotów oraz dodawanie wciąż nowych do bazy danych, utrudnia przyjęcie jako rozwiązania jednorazowego działania Centralnego Zarządu Służby Więziennej, po którym nastąpiłoby udostępnienie stron wszystkich (liczonych w tysiącach) podmiotów publikujących w BIP.

Jak wynika z informacji przekazanej przez Biuro Informatyki i Łączności Centralnego Zarządu Służby Więziennej, które prowadzi czynności techniczne związane z dostępem osadzonych do stron internetowych, jest on odblokowywany selektywnie.

Decyzję o odblokowaniu konkretnej strony internetowej, skutkującą udostępnieniem jej dla wszystkich osadzonych, podejmuje Dyrektor Biura Informacji i Statystyki Centralnego Zarządu Służby Więziennej.

Po wykonaniu powyższych czynności udostępniono skazanym dostęp do następujących stron internetowych:

1. <http://www.bip.gov.pl>
2. bip.rpo.gov.pl
3. bip.brpo.gov.pl
4. www.bip.sw.gov.pl,
5. www.bip.ms.gov.pl
6. www.rcl.gov.pl.
7. www.sw.gov.pl
8. <http://www.ip.lex.pl>
9. dziennikiurzedowe.gov.pl
10. <http://www.dziennikustaw.gov.pl>
11. <http://monitorpolski.gov.pl>
12. <http://www.legislacja.rcl.gov.pl>
13. <http://www.brpo.gov.pl>
14. www.ms.gov.pl
15. borg.wolterskluwer.pl
16. echr.coe.int
17. www.sn.pl
18. www.mpips.gov.pl
19. www.bpp.gov.pl
20. www.who.un.orq.pl
21. www.niepelnosprawni.gov.pl
22. www.dozorelektronicznv.gov.pl
23. www.prezvdent.pl
24. www.seim.oov.pl
25. www.senat.gov.pl
26. www.premier.gov.pl
27. Dns.pl
28. www.trybunal.aov.pl
29. www.mf.gov.pl

30. www.qiodo.gov.pl
31. www.ipn.gov.pl
32. www.kgp.gov.pl
33. www.msw.gov.pl
34. www.obywatel.gov.pl
35. <https://portal.waw.sa.gov.pl>
36. www.pamiec.pl
37. www.truthaboutcamps.eu
38. www.uokik.gov.pl
39. www.nsa.gov.pl
40. www.ohchr.org
41. www.hfhr.pl
42. <https://rm.coe.int/16806dbac3>
43. www.e-sad.gov.pl
44. www.rpo.gov.pl

Doświadczenia zgromadzone w trakcie udostępniania poszczególnych witryn internetowych w ramach dostępu do informacji publicznej, uwzględniane będą w dalszych czynnościach, w tym dotyczących legislacji w omawianym zakresie.

Minister Sprawiedliwości powołał zarządzeniem z dnia 17 lipca 2017 roku (Dz.Urz.MS z 2017 r., poz.169) zespół do opracowania projektu zmian przepisów prawa karnego wykonawczego (na podstawie art. 7 ust. 4 pkt 5 ustawy z dnia 8 sierpnia 1996 r. o *Radzie Ministrów* (Dz. U. z 2012 r. poz. 392 oraz z 2015 r. poz. 1064), którego zadaniem będzie przegląd i ocena aktualnego stanu prawnego w zakresie prawa karnego wykonawczego oraz opracowanie propozycji niezbędnych rozwiązań legislacyjnych w tej dziedzinie. W zakresie zainteresowania Zespołu znajduje się również kwestia dostępu osadzonych do internetowych stron podmiotów publikujących Biuletynie Informacji Publicznej, przy czym podkreślić należy, iż w znacznym stopniu dokonano już niezbędnych działań oraz faktycznie udostępniono witrynę strony głównej Biuletynu Informacji Publicznej, jak i kolejne, liczne strony internetowe podmiotów publikujących informacje publiczne, zgodnie ze zgłaszanymi potrzebami osadzonych.

Odnosząc się do pozostałych zagadnień wymienionych w Raporcie z działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2016 r. uprzejmie informuję, co następuje:

9. Obszary wymagające poprawy.

Traktowanie.

Zdarzenie opisane w raporcie miało miejsce w dniu 5 lutego 2016 r. W dniu tym oddziałowy stwierdził, że jeden z osadzonych leży na podłodze celi mieszkalnej i nie daje oznak życia. Niezwłocznie została podjęta akcja reanimacyjna. Ze względu na charakter zdarzenia drugiego osadzonego przebywającego w tej celi, umieszczono w innej celi mieszkalnej, w której przebywał inny osadzony. Po upływie ok. dwóch minut osadzonego przemieszczono na świetlicę oddziału. Z chwilą ujawnienia zdarzenia nie było jednoznacznych podstaw do przyjęcia, że doszło do śmiertelnego pobicia. Po otrzymaniu informacji od lekarza, który przybył na miejsce zdarzenia cztery i pół minuty po jego ujawnieniu, że obrażenia widoczne u poszkodowanego nie mogą być wynikiem upadku, a najprawdopodobniej powstały wskutek zadania mu wielokrotnie uderzeń, bezzwłocznie podjęto decyzję o zabraniu sprawcy z celi mieszkalnej i umieszczeniu w świetlicy oddziału pod bezpośrednim nadzorem funkcjonariusza Służby Więziennej.

Kolejną sytuacją opisaną w raporcie jest sytuacja z dnia 28 stycznia 2016 r., kiedy to funkcjonariusz nadzorujący pracę osadzonego wydał mu polecenie w niewłaściwej formie. Nie podlega dyskusji fakt, że forma, jakiej użył funkcjonariusz jest niedopuszczalna. Z uwagi na ujawnione niewłaściwe postępowanie, po uwzględnieniu treści wyjaśnień złożonych przez funkcjonariusza oraz dotychczasowego wzorowego przebiegu służby, względem funkcjonariusza wyciągnięto konsekwencje dyscyplinarne w postaci rozmowy instruktażowej obejmującej swoją tematyką zasady zwracania się do osób pozbawionych wolności oraz wydano bezwzględne polecenie nieużywania słów i zwrotów powszechnie uznawanych za wulgarne.

Działania podejmowane w związku z przedostawaniem się na teren jednostek organizacyjnych Służby Więziennej przedmiotów niedozwolonych oraz agresją osadzonych wobec funkcjonariuszy nie były niezgodne z obowiązującym stanem prawnym i tym samym nie naruszały w żadnym zakresie praw osadzonych. Działania te podyktowane były troską o bezpieczeństwo funkcjonariuszy pełniących służbę w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi. Zaleceniami, w ramach tzw. wzmożonego działania, objęci byli osadzeni o zdiagnozowanym upośledzeniu, zadeklarowanej wrogości wobec kadry Służby Więziennej

oraz o nieprzewidywalnym zachowaniu, odbywający karę pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym. Po przeanalizowaniu indywidualnych przypadków i sposobu postępowania wobec osadzonych objętych przedmiotowymi zaleceniami, wydano polecenia organizowania oddziaływań wobec osadzonych ukierunkowanych na wzmoczoną opiekę psychologiczno – wychowawczą, kierowanie do programów resocjalizacji mających na celu obniżenie ich poziomu agresji, redukcji zachowań wrogich w stosunku do funkcjonariuszy Służby Więziennej lub innych osadzonych, a także aktywizację poprzez ułatwianie dostępu do wszelkiego typu zajęć poza celą mieszkalną. Powyższe działania spowodowały, że we wskazanej jednostce od lutego 2016 r. osadzeni nie są już objęci „zaleceniami profilaktyczno – ochronnymi” w formie, która funkcjonowała podczas wizytacji przedstawicieli KMP.

Użycie środków przymusu bezpośredniego, ich dokumentowanie oraz nadzór z uwagi na swój szczególny charakter, pozostaje pod szczególnym nadzorem kierownictwa jednostek organizacyjnych Służby Więziennej oraz wyższych przełożonych. Wyrazem tego jest w szczególności sposób organizacji nadzoru przez kierownictwo działu ochrony, nad przypadkami użycia środków przymusu. Każdy przypadek jest indywidualnie analizowany, a stwierdzone niedociągnięcia omawiane w ramach odpraw i szkoleń działowych. Kadra dowódcza zobowiązana jest do szczegółowego dokumentowania postępowania z osobą, względem której użyto środków przymusu bezpośredniego. W raportach z przebiegu służby dowódcy zmiany odnotowuje się fakt umożliwienia skorzystania osadzonemu z toalety, wydanie posiłku itp. Odnotowywana jest również odmowa osadzonego w tym zakresie. W przytoczonym w raporcie użyciu środków przymusu bezpośredniego przeanalizowano sposób postępowania funkcjonariuszy. Nie stwierdzono uchybień, które skutkowałyby niehumanitarnym, niezgodnym z prawem oraz niepraworządnym użyciem środków. Sam osadzony nie zgłaszał skarg na sposób przeprowadzenia interwencji.

Postępowanie wyjaśniające okoliczność samobójczej śmierci osadzonego prowadzone było przez Dyrektora Okręgowego Służby Więziennej, który nie stwierdził żadnych nieprawidłowości związanych z postępowaniem funkcjonariuszy. W zakresie tym nie wniesiono uwag na szczeblu Centralnego Zarządu Służby Więziennej. Jednostka, w której miało miejsce zdarzenie, wizytowana była przez sędziego penitencjarnego, który nie miał zastrzeżeń do postępowania kadry penitencjarnej jednostki. W powyższej sprawie prowadzone było również przez Prokuratora Rejonowego śledztwo, które zostało umorzone. Reasumując nie stwierdzono żadnych uchybień ze strony funkcjonariuszy Służby Więziennej.

W zakresie realizacji świadczeń opieki zdrowotnej, szczególnie lekarzy, w kontekście użycia środków przymusu bezpośredniego, w przypadku gdy doszło do zranienia lub wystąpiły widoczne objawy zagrożenia życia lub zdrowia funkcjonariusze Służby Więziennej są zobligowani do zapewnienia w razie potrzeby kwalifikowanej pomocy medycznej. Badanie po użyciu środka może przeprowadzić lekarz, na tym etapie postępowania diagnostycznego nie ma znaczenia specjalizacja, ponieważ badanie ogranicza się do ogólnego badania podmiotowego i fizykalnego oraz ewentualnego wydania dalszych zaleceń.

Co do zasady funkcjonariusze działu ochrony realizują czynności służbowe z poszanowaniem godności osób osadzonych, w tym również w kwestii zwracania się do osadzonych. Na wszelkiego rodzaju szkoleniach zwracana jest uwaga na właściwe odnoszenie się do osób pozbawionych wolności. Incydentalne przypadki niewłaściwego zwracania się w sposób skracający dystans nie powinny więc wpływać na wizerunek, oraz prawidłową ocenę Służby Więziennej. Działania z tego zakresu będą systematycznie kontynuowane.

Podobnie jak w latach ubiegłych Służba Więzienna podziela stanowisko Rzecznika Praw Obywatelskich, że co do zasady osadzeni powinni być transportowani we własnej odzieży. Jednakże występują sytuacje, gdy zachodzi konieczność przewozu osadzonego w stroju więziennym. Sytuacje takie uzasadnione są względami bezpieczeństwa realizowanego konwoju i stanowią przesłankę do wydania decyzji osoby uprawnionej w przedmiocie korzystania przez osadzonego z odzieży skarbowej. Przemieszczania osadzonych do pozawięziennych placówek służby zdrowia nie należy traktować tożsamo z transportem osadzonego do innej jednostki penitencjarnej. Wiąże się to często bowiem z koniecznością przewiezienia osadzonego do placówki, która jest nieznana funkcjonariuszom. Konwoje te są obciążone bardzo dużym stopniem ryzyka, stąd też najczęściej podejmowane są decyzje o konieczności przebrania osadzonego w ubranie skarbowe.

Dostęp więźniów do opieki medycznej.

Opisana w tym punkcie sytuacja miała miejsce w Oddziale Zewnętrznym Aresztu Śledczego w Poznaniu. Osadzeni przebywający w tego typu zakładach mają swobodę przemieszczania się po terenie jednostki, w tym możliwość korzystania z ambulatorium. Przemieszczają się tam samodzielnie bez udziału funkcjonariuszy. W związku z powyższym mogła zdarzyć się sytuacja, że funkcjonariusz nie był świadomy przeprowadzania czynności medycznych z osadzonym. Należy to jednak uznać za zdarzenie incydentalne. W trakcie

odpraw służbowych z kierownictwem jednostek organizacyjnych będzie zwracana na to uwaga.

Zgodnie z Kodeksem karnym wykonawczym (art. 115 § 7a) skazanemu, o którym mowa w art. 88 § 3 i 6 pkt 2, świadczenia zdrowotne udzielane są w obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego. Na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego świadczenia zdrowotne mogą być udzielane skazanemu bez obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego. Zgodnie z § 8 tego artykułu skazanemu innemu niż określony w § 7a świadczenia zdrowotne mogą być udzielane w obecności funkcjonariusza niewykonującego zawodu medycznego na wniosek osoby udzielającej świadczenia zdrowotnego, jeżeli jest to konieczne do zapewnienia jej bezpieczeństwa.

W większości przypadków, w sytuacji braku zagrożenia ze strony osadzonego odstępuje się od stosowania prewencyjnych środków ochronnych na czas badania lekarskiego lub innych zabiegów medycznych. Należy podkreślić, że udzielane świadczenia zdrowotne w obiektywny sposób wymagają poszanowania intymności i godności osobistej pacjenta z jednoczesnym zachowaniem zasad bezpieczeństwa. Jednakże trudno jest w tym kontekście hierarchizować poczucie godności osadzonego względem poczucia bezpieczeństwa personelu więziennictwa.

Prawo do informacji.

W 2015 roku do wszystkich jednostek organizacyjnych Służby Więziennej przekazano 320 translatorów językowych, sfinansowanych w ramach realizacji Norweskiego Mechanizmu Finansowego 2009-2014, z przeznaczeniem do wykorzystania przez działy ewidencji i penitencjarny. Translatory wymawiają tłumaczenia w 14 językach, rozpoznają mowę w 25 oraz tłumaczą mowę w 29 językach. Ponadto urządzenia zostały zindywidualizowane poprzez zawarcie słownictwa, wyrażeń i zdań używanych w bezpośrednim kontakcie przez kadrę Służby Więziennej z osadzonymi obcokrajowcami przebywającymi w jednostkach penitencjarnych, przetłumaczonych na 16 języków.

Odnosząc się do udzielania informacji cudzoziemcom w czasie ich przyjmowania do jednostki penitencjarnej jak również w trakcie pozbawienia wolności informuję, iż w serwisie intranetowym Służby Więziennej w zakładce „Biuro Informacji i Statystyki – Pisma – Postępowanie z cudzoziemcami” dostępne są następujące opracowania umożliwiające przełamanie bariery językowej, występującej w kontakcie kadry Służby Więziennej z cudzoziemcami osadzonymi w polskich jednostkach penitencjarnych:

1. „Informator dla tymczasowo aresztowanych, skazanych ukaranych oraz cudzoziemców”, opublikowany w języku polskim, rosyjskim, bułgarskim, rumuńskim, arabskim, angielskim, francuskim i niemieckim. Informator jest pomocny w zakresie skutecznego przekazu informacji pomiędzy osadzonymi cudzoziemcami a kadrami Służby Więziennej, m.in. w trakcie przyjęcia, zawiera podstawowe informacje o prawach i obowiązkach, wynikających z przepisów regulujących wykonywanie kary pozbawienia wolności i stosowanie tymczasowego aresztowania. Wydano również polecenie umieszczenia informatorów w wersji polskojęzycznej we wszystkich celach przejściowych zakładów karnych i aresztów śledczych.

2. Notatka opracowana w języku polskim, angielskim, francuskim, hiszpańskim, niemieckim, rosyjskim i rumuńskim, w sprawie informowania przyjmowanych do aresztów śledczych lub zakładów karnych o przysługującym im prawie do powiadamiania o miejscu swego pobytu osoby najbliższej albo innej osoby, stowarzyszenia, organizacji lub instytucji, a także swojego obrońcy, a ponadto właściwego urzędu konsularnego, a w razie braku takiego urzędu – właściwego przedstawicielstwa dyplomatycznego.

3. Przydatne zwroty opracowane w języku angielskim, niemieckim, francuskim i rosyjskim, zawierające słownictwo, wyrażenia i zdania używane w bezpośrednim kontakcie kadry Służby Więziennej z cudzoziemcami osadzonymi w polskich jednostkach penitencjarnych.

Ponadto informuję, że w zarządzeniu Nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 14 kwietnia 2016 roku w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresu czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych ujęto m.in. przepis o zapewnieniu w bibliotece zakładu karnego pozycji wydawniczych dla cudzoziemców nieposługujących się językiem polskim.

Uwzględniając powyższe uprzejmie wyjaśniam, że o ile słusznym pozostaje pogląd uzasadniający zawieranie informacji dotyczących języka, w którym można posługiwać się z konkretnym obcokrajowcem osadzonym w jednostce penitencjarnej, to aktualne przepisy regulujące wykonywanie kary pozbawienia wolności nie nakładają takiego obowiązku. Dlatego przy kolejnych pracach nowelizujących zarządzenie nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 14 kwietnia 2016 roku w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresu czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych, wniosek Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w tym zakresie zostanie poddany analizie.

Opisane w powyższym punkcie sytuacje zaistniałe w poszczególnych jednostkach penitencjarnych, wizytowanych przez Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur, zostały poddane szczegółowej analizie, a o podjętych działaniach w zakresie realizacji zaleceń został poinformowany Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur przez dyrektorów tych jednostek.

Sposób informowania osadzonych o wydanych w stosunku do nich - na podstawie art. 116 §5a kkw – decyzjach o umieszczeniu w celi monitorowanej.

W związku z wystąpieniem Rzecznika Praw Obywatelskich z dnia 3 lipca 2012 roku (RPO-696493-II-702/12/JN) w sprawie umieszczania osadzonych w celach mieszkalnych wyposażonych w monitoring wizyjny, w dniu 8 sierpnia 2013 roku, dyrektorzy okręgowi Służby Więziennej, pismem BP-070-47/13/1631 zostali poinformowani o sposobie postępowania w tym zakresie.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że działania administracji zakładów karnych i aresztów śledczych w zakresie decyzji umieszczania osadzonych w warunkach, o których mowa w art. 116 § 5a Kkw, realizowane są zgodnie z art. 7 §3 Kkw, stąd też brak uzyskania podpisu poświadczającego zapoznanie się osadzonego z decyzją nie stanowi naruszenia gwarantowanych ustawą praw osadzonego ani praworządnego postępowania organu podejmującego decyzję. Należy podkreślić, że osadzony na każdym etapie wykonywania kary bądź tymczasowego aresztowania ma prawo zapoznać się z decyzjami i opiniami jego dotyczącymi. Stosowne decyzje są sporządzane w formie pisemnej i dołączane do akt osadzonego.

Sposób opracowywania porządków wewnętrznych

W związku z wystąpieniem Rzecznika Praw Obywatelskich IX.517.1709.2019.JN z dnia 26 lipca 2017 roku w sprawie porządków wewnętrznych w aresztach śledczych i zakładach karnych, dyrektorzy okręgowi Służby Więziennej pismem BDG.055.10.2017ASB z dnia 9 sierpnia 2017 roku otrzymali polecenie sprawdzenia ujętych w porządkach wewnętrznych przepisów pod względem zgodności z obowiązującymi normami regulującymi wykonywanie kary pozbawienia wolności i tymczasowego aresztowania. W tym kontekście informuję, że część porządków wewnętrznych jednostek organizacyjnych Służby Więziennej została już poddana analizie i stosownym zmianom. Niezwłocznie po zakończeniu analizy wszystkich porządków wewnętrznych zostanie poinformowany Rzecznik Praw Obywatelskich i Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur.

Jednocześnie informuję, że opisane w Raporcie w tym zakresie zaistniałe sytuacje w dwóch jednostkach penitencjarnych wizytowanych przez Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur, zostały poddane szczegółowej analizie, a o podjętych działaniach w zakresie realizacji zaleceń został poinformowany przez dyrektorów tych jednostek Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur.

Dostęp osadzonych do BIP oraz konieczność uregulowania tej kwestii w porządkach wewnętrznych. Informowanie o dostępie do BIP czy Skype przy przyjęciu do jednostki oraz za pomocą radiowęzła czy telewizji wewnętrznej.

Pismem BDG.055.10.2017.ASB z dnia 9 sierpnia 2017 roku dyrektorzy okręgowi Służby Więziennej zostali zobowiązani do opublikowania zaktualizowanych porządków wewnętrznych w Biuletynie Informacji Publicznej, a w trakcie odprawy kierownictwa Służby Więziennej w grudniu 2017 r. dodatkowo do złożenia meldunków o umieszczeniu w porządkach wewnętrznych informacji związanych z umiejscowieniem stanowisk komputerowych.

Wobec powyższego nakładanie na administrację zakładów karnych i aresztów śledczych obowiązku dodatkowego informowania osadzonych w tym obszarze, nie wydaje się być uzasadnione.

Upowszechnienie wśród osadzonych wiedzy o orzeczeniach Trybunału Konstytucyjnego i ETPCz w sprawach dotyczących praw i obowiązków osób pozbawionych wolności.

Postulowany zakres został już uregulowany w zarządzeniu Nr 19/16 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 14 kwietnia 2016 roku w sprawie szczegółowych zasad prowadzenia i organizacji pracy penitencjarnej oraz zakresu czynności funkcjonariuszy i pracowników działów penitencjarnych i terapeutycznych oraz oddziałów penitencjarnych, w którym m.in. w § 16 ujęto przepis cyt. „Księgozbiory i zbiory znajdujące się w bibliotece zakładu karnego powinny zawierać podstawowe i aktualne akty prawne, w szczególności: Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej, Europejską Konwencję o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, Europejskie Reguły Więzienne, Wzorcowe Reguły Minimalne Postępowania z Więźniami, Kodeks Karny Wykonawczy, Kodeks Karny, Kodeks Postępowania Karnego, Kodeks Cywilny, Kodeks Postępowania Cywilnego oraz Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy, Regulamin organizacyjno-porządkowy wykonywania kary pozbawienia wolności oraz Regulamin organizacyjno-porządkowy wykonywania tymczasowego aresztowania”. Powyższe nie stanowi katalogu zamkniętego, ponieważ w § 17 zarządzenia ujęto, że „Wychowawca do spraw biblioteki, na wniosek osadzonego,

udostępnia także inne niż wymienione w § 16 akty prawne, oraz orzecznictwo sądów polskich i trybunałów międzynarodowych, z elektronicznego systemu informacji prawnej, z którego korzysta zakład karny.”

Jednocześnie uprzejmie informuję, że opisane w tym zakresie sytuacje zaistniałe w dwóch jednostkach penitencjarnych wizytowanych przez Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur, zostały poddane szczegółowej analizie, a o podjętych działaniach w zakresie realizacji zaleceń został poinformowany przez dyrektorów tych jednostek Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur.

Prawo do kontaktu ze światem zewnętrznym.

Niewyodrębnienie w trzech jednostkach pomieszczenia do realizacji nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 k.k.w.

Jednostki wymienione w Raporcie wyodrębniły pomieszczenia do realizacji nagrody przewidzianej w art. 138 § 1 pkt 3 kkw, tj. widzenia w oddzielnym pomieszczeniu.

1. W Areszcie Śledczym w Sanoku z końcem 2016 r. oddano do użytkowania w budynku administracji pomieszczenie do widzeń określonych w wyżej cytowanym przepisie.
2. W Areszcie Śledczy w Lublinie, po wizytacji KMPT, podjęto działania zmierzające do utworzenia takiego pomieszczenia i w 2016 roku takie pomieszczenie zostało oddane do użytku (wydzielono pomieszczenie przy sali widzeń).
3. W OZ Aresztu Śledczego w Poznaniu, po wizytacji KMPT, jednostka podjęła działania zmierzające do utworzenia takiego pomieszczenia i w połowie 2017 roku takie pomieszczenie zostało oddane do użytku.

Udzielanie widzeń bez osoby dozoru odbywa się często w pomieszczeniach wykorzystywanych do różnych czynności, np. związanych z realizacją czynności procesowych, przesłuchań itp. Wynika to z ograniczonego zaplecza lokalowego, jakim dysponują jednostki. Pomieszczenia takie ze względów bezpieczeństwa wyposażone są w monitoring, którego celem jest zapewnienie bezpieczeństwa osób w nich przebywających. Monitoring ten może być w każdej chwili wyłączony, co czyni się podczas realizacji widzeń z art. 138 §1 pkt 3 Kkw. Dodatkowo informuję, że w Biurze Ochrony Centralnego Zarządu Służby Więziennej trwają prace nad dokumentem, w którym szczegółowo określi się, m.in. kwestie dotyczące wykonania przesłon umożliwiających zasłonięcie kamery.

„W jednym z aresztów dysponującym zapleczem do udzielania wskazanej nagrody, nie była ona stosowana.”

Zgodnie z ustawą z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny wykonawczy (Dz.U. poz. 557, z późn. zm.) skazanemu wyróżniającemu się dobrym zachowaniem w czasie odbywania kary mogą być przyznawane nagrody. Stanowi o tym wprost art. 137 Kkw. Katalog nagród został określony w art. 138 § 1 Kkw. Istotny w omawianej kwestii pozostaje również art. 141 Kkw stanowiący delegację do udzielenia ulgi z katalogu nagród wymienionych w art. 138 § 1 Kkw (poza nagrodami określonymi w pkt 7 i 8 art. 138 § 1 Kkw).

Uwzględniając powyższe uprzejmie wyjaśniam, że o ile słusznym pozostaje twierdzenie o ogromnym znaczeniu podtrzymywania więzi osób pozbawionych wolności ze światem zewnętrznym, to kontakt ten, zgodnie z przywołaną wyżej ustawą, nie ogranicza się jedynie do akcentowanej w tej części Raportu formy udzielenia widzenia. Poza tym podejmowanie działań w kierunku wydawania zaleceń częstszego wybierania którejkolwiek z nagród, wydaje się stanowić nieuprawnioną ingerencję w ustawowe kompetencje organu, który może podejmować w tym zakresie samodzielne, prawem przewidziane decyzje.

W związku ze stwierdzeniem w Raporcie: „(...) osadzeni cudzoziemcy informowali wizytujących, że możliwość kontaktu z przedstawicielami ambasady lub konsulem uzależniona była od decyzji dyrektora” uprzejmie informuję, że administracja jednostki penitencjarnej podejmuje jedynie działania o charakterze organizacyjnym (np. ustalenia daty, godziny czy miejsca) w celu umożliwienia kontaktu – widzenia, które nie powinno być utożsamiane z podejmowaną czy podjętą decyzją w zakresie uprawnienia osadzonego do skorzystania z przysługującego mu prawa.

Jednocześnie uprzejmie informuję, że opisane w tym zakresie sytuacje zaistniałe we wskazanej jednostce penitencjarnej wizytowanej przez Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur, zostały poddane szczegółowej analizie, a o podjętych działaniach w zakresie realizacji zaleceń został poinformowany przez dyrektora tej jednostki Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur.

Warunki bytowe.

Poniżej przedstawiam informacje w zakresie działalności kwatermistrzowsko – inwestycyjnej, podjętej w związku z zaleceniami zawartymi w Raporcie z działalności w Polsce Krajowego Mechanizmu Prewencji w roku 2016:

A. Zmniejszenie pojemności cel mieszkalnych wieloosobowych:

- Areszt Śledczy w Poznaniu – w związku ze złożonością problemu, jednostka penitencjarna w przedmiotowej sprawie prowadzi korespondencję z Rzecznikiem Praw Obywatelskich (ostatnie pismo Aresztu Śledczego w Poznaniu w tej sprawie jest z dnia 19 stycznia 2018 r.) Rozważane jest wystąpienie z wnioskiem o zmniejszenie pojemności jednostki (zmniejszenie pojemności cel wieloosobowych).
- Zakład Karny w Bydgoszczy Fordonie – celę wieloosobową przekształcono na świetlicę oddziału mieszkalnego - realizacja grudzień 2016 r.
- Areszt Śledczy w Sanoku – nie zrealizowano. Areszt Śledczy w Sanoku Zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 12 stycznia 2018 r. zostanie zniesiony z dniem 31 marca 2018 r.;

B. Zabudowa kącików sanitarnych:

- Zakład Karny w Wołowie – zabudowano wszystkie kąciki sanitarne;
- Areszt Śledczy we Wrocławiu – w 2017 roku zabudowano 64 kąciki sanitarne. W 2018 r. zaplanowano zabudowę 76 kącików. Do zabudowy pozostają kąciki sanitarne w szpitalu (planowany do przebudowy) oraz w oddziale 1A (około 25 kącików);
- Areszt Śledczy w Sanoku – wszystkie kąciki sanitarne w celach wieloosobowych zabudowano. Areszt Śledczy w Sanoku Zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 12 stycznia 2018 r. zostanie zniesiony z dniem 31 marca 2018 r.;

C. Osłonięcie kącika sanitarnego w celach jednoosobowych:

- Areszt Śledczy w Gdańsku – zrealizowano w celach mieszkalnych jednoosobowych. W celach na oddziale „N” i izolacyjnych zastosowano kamery z funkcją maskowania określonych pól obrazu;
- Areszt Śledczy w Lublinie – nie zrealizowano;
- Zakład Karny w Gorzowie Wielkopolskim – zrealizowano w październiku 2017 r.;
- Areszt Śledczy w Sanoku – wykonanie polecenia ujęto w harmonogramie robót. Areszt Śledczy w Sanoku Zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 12 stycznia 2018 r. zostanie zniesiony z dniem 31 marca 2018 r.;
- Zakład Karny w Bydgoszczy Fordonie – trwale zamocowano do podłoża i ścian przesłony (w obrębie kącika sanitarnego celi izolacyjnej) – realizacja lipiec 2016 r.;
- Areszt Śledczy w Lubsku - zabudowa kącików sanitarnych w celach jednoosobowych nastąpiła w IV kwartale 2016 r. Wykonanie zabudowy nie było możliwe z przyczyn technicznych wyłącznie w celi izolacyjnej 111, oraz celi zabezpieczającej 118 (wymiary celi

uniemożliwiają wstawienie jakichkolwiek przegród budowlanych), w związku z powyższym zastosowano tu zasłonkę ruchomą;

D. Wydzielenie stanowisk prysznicowych w łaźniach:

- Areszt Śledczy w Lublinie – zrealizowano w 2016 r.;
- Areszt Śledczy w Nowej Soli – w dniu 11 maja 2017 r. udzielono odpowiedzi w sprawie zaleceń powizytacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie konieczności wyodrębnienia stanowisk prysznicowych w łaźni AŚ w Nowej Soli oraz dodatkowych umywalk we wszystkich węzłach sanitarnych. Powyższe roboty zostały uwzględnione w harmonogramie prac remontowych na rok 2018; Zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 12 stycznia 2018 r. Areszt Śledczy w Nowej Soli zostanie zniesiony z dniem 31 marca 2018 r.
- Areszt Śledczy w Sanoku – wykonanie polecenia ujęto w harmonogramie robót. Areszt Śledczy w Sanoku Zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z 12 stycznia 2018 r. zostanie zniesiony z dniem 31 marca 2018 r.;
- Zakład Karny w Gorzowie Wielkopolskim – zrealizowano w sierpniu 2017 r.;
- Areszt Śledczy w Poznaniu – w dniu 21 kwietnia 2016 r. udzielono odpowiedzi w sprawie zaleceń powizytacyjnych Rzecznika Praw Obywatelskich w zakresie konieczności wyodrębnienia stanowisk prysznicowych w łaźni. Polecenie zostało wykonane w 2017 r.;
- Zakład Karny w Bydgoszczy Fordonie – trwale zamocowano do podłoża i ścian przesłony oddzielające poszczególne stanowiska pomiędzy sobą. Ponadto w każdej z łaźni poszczególnych budynków zakwaterowania osadzonych wyznaczono i wyposażono stanowisko dla osób z dysfunkcją kończyn dolnych - realizacja czerwiec 2016 r.;
- Areszt Śledczy w Lubsku - stanowiska prysznicowe w łaźni głównej zostały wydzielone trwałymi przegrodami, z możliwością zasłonięcia zasłonkami prysznicowymi. Polecenie wykonano w I półroczu 2017 r.

Dodatkowo uprzejmie informuję o działaniach podjętych w jednostkach penitencjarnych w związku ze stwierdzeniem niewłaściwego zastosowania funkcji maskującej strefy intymne przy monitoringu pomieszczeń:

1. W Zakładzie Karnym w Płocku niezwłocznie po zakończeniu wizytacji przez KMPT w 2016 r. uruchomiono funkcję maskującą strefy intymne na monitoringu kąpaka sanitarnego przy celi zabezpieczającej.
2. W czasie wizytacji w Areszcie Śledczym w Lubsku brak funkcji maskującej strefy intymne w kąpaku sanitarnym przy celi zabezpieczającej mógł być spowodowany

zresetowaniem ustawień kamery. Kamera emitująca obraz z toalety w przedsiönku celi zabezpieczającej w momencie instalacji miała ustawiony obraz maskujący strefy intymne. Niezwłocznie po wizytacji dokonano naniesienia odpowiedniej korekty na obraz. Kącik sanitarny został zabudowany.

3. Administracja Aresztu Śledczego w Lublinie niezwłocznie po wpłynięciu Raportu Rzecznika Praw Obywatelskich z działalności Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur w 2016 r. podjęła działania, mające na celu odpowiednie ustawienie stref maskujących na obrazach z kamer telewizji przemysłowej, zainstalowanych w przedsiönkach cel zabezpieczających.

4. W Zakładzie Karnym w Wołowie poprawiono umiejscowienie maskowania stref intymnych w pomieszczeniu łazni ogólnej (poprzez powiększenie obszaru objętego maskowaniem) oraz zainstalowano maskowanie w pomieszczeniu przeznaczonym do przeprowadzania kontroli osobistej osadzonych.

Odnośnie pojemności cel mieszkalnych informuję, iż wymogi dotyczące minimalnej powierzchni w celi mieszkalnej zostały określone w ustawie z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy w art. 110 § 2, zgodnie z którym norma powierzchni w celi mieszkalnej, przypadającej na osadzonego, wynosi nie mniej niż 3 m².

Należy również podkreślić, że przy wysokiej liczbie populacji osadzonych w stosunku do możliwości infrastrukturalnych Służby Więziennej, która kształtuje się wg danych na dzień 16 marca 2018 r. na poziomie 91,7% ogólnego zaludnienia – na dzień dzisiejszy nie jest możliwe wprowadzenie oczekiwanych zmian w zakresie normy powierzchni mieszkalnej przypadającej na jednego skazanego. Niemniej jednak Służba Więzienna w dalszym ciągu czyni starania związane z budową nowych zakładów karnych w celu podniesienia standardów, jednakże zależy to w znacznej mierze od możliwości finansowych.

Personel.

Funkcjonariusze więziennej służby zdrowia odbywają regularne szkolenia, mające na celu uwrażliwienie kadry medycznej na aspekty dotyczące praw człowieka oraz treści zawarte w „*Protokole Stambulskim*”. W dniu 27 lipca 2017 r., wystosowano pismo do wszystkich dyrektorów okręgowych Służby Więziennej, przypominające o konieczności ciągłego uwzględniania w harmonogramie szkoleń więziennej służby zdrowia tematów zawartych w przedmiotowym protokole. W dniach 9 – 11 października 2017 r., odbyło się szkolenie kierownictwa więziennej służby zdrowia, podczas którego poruszano również treści zawarte w „*Podręczniku skutecznego dochodzenia i dokumentowania w sprawach dotyczących*

stosowania tortur, oraz innego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania”. Nadrzędnie, postępowanie lekarza, także więziennej służby zdrowia, reguluje ustawa *o zawodzie lekarza i lekarza dentysty* z dnia 5 grudnia 1996 r. (Dz.U. z 2017 r. poz. 125) oraz *Kodeks Etyki Lekarskiej*.

Dostosowanie placówek do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Każdorazowo, w trakcie modernizacji podmiotów leczniczych funkcjonujących w jednostkach penitencjarnych uwzględniane są potrzeby dostosowania pomieszczeń szpitali, ambulatoriów i izb chorych również dla potrzeb osób niepełnosprawnych zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 5 lipca 2012 r. *w sprawie szczegółowych wymagań, jakim powinny odpowiadać pomieszczenia i urządzenia podmiotu leczniczego dla osób pozbawionych wolności* (Dz. U. 2012, poz. 808).

Służba Więzienna od szeregu lat systematycznie realizuje zadania inwestycyjno – remontowe mające na celu, w szczególności, poprawę warunków bytowych osadzonych w polskich więzieniach, w tym również, w miarę możliwości finansowych, likwiduje bariery architektoniczne dla niepełnosprawnych poruszających się na wózkach inwalidzkich. W ramach działań zmierzających do poprawy warunków dla niepełnosprawnych wszystkie nowo budowane obiekty są realizowane zgodnie z art. 5 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane* (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r. poz. 1409 z późniejszymi zmianami), przy uwzględnieniu przepisów wynikających z rozporządzenia Ministra Infrastruktury z dnia 12 kwietnia 2002 r. *w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać budynki i ich usytuowanie* (Dz. U. z 2002 r. nr 75, poz. 690 z późniejszymi zmianami). Podkreślić należy, że przy budowie nowych pawilonów penitencjarnych każdorazowo przewiduje się utworzenie miejsc zakwaterowania dla osób niepełnosprawnych.

Sytuacja osób stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu.

Sytuacja osób stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu jest omawiana w trakcie odpraw kierownictwa Służby Więziennej. Wyroki wydawane w Europejskim Trybunale Praw Człowieka są poddawane wnikliwej analizie, a wnioski z nich wdrażane do realizacji. Znowelizowany *Kodeks karny wykonawczy* wprowadził możliwość odstąpienia od niektórych zasad odbywania kary przez sprawców szczególnie niebezpiecznych. Umożliwia m.in. zmianę przeprowadzania kontroli. Dotychczasowe obligatoryjne kontrole osobiste, przeprowadzane przy każdorazowym

wyjściu i powrocie do cel, mogą decyzją komisji penitencjarnej zostać zmienione np. na kontrole wykonywane w określonych sytuacjach. Możliwość ta jest szeroko stosowana przez komisje penitencjarne, które podejmują decyzję o kwalifikowaniu bądź weryfikacji zakwalifikowania osadzonych do kategorii osadzonych niebezpiecznych. Poprzednie przepisy, które funkcjonowały w kkw nie dawały możliwości zmiany sposobu odbywania kary, a obostrzenia z tym związane wynikały jedynie z prawidłowo realizowanych norm kodeksowych. Wprowadzone zmiany, przeprowadzone szkolenia i wydane wytyczne w tej sprawie są konsekwentnie wdrażane i wynikają z wyroków wydawanych przez ETPC. Systematycznie spada też ilość osadzonych mających status osadzonego stwarzającego poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu. Na dzień 31 grudnia 2016 r. osadzonych takich było 123, a na dzień 31 grudnia 2017 r. – 113. Świadczy to o właściwej pracy komisji penitencjarnych, które szczegółowo analizują każdy przypadek kwalifikacji do tej kategorii i weryfikują konieczność dalszego odbywania kary w tym systemie.

10. Stosowanie środka zabezpieczającego w postaci umieszczenia w zakładzie psychiatrycznym

Odnosnie sprawców czynów niedozwolonych, wobec których stosowany jest środek zabezpieczający w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym, w kontekście działań zmierzających do wyeliminowania praktyki nieodpowiedniego uzasadniania przez sądy orzeczeń o zastosowaniu środka zabezpieczającego w postaci pobytu w zakładzie psychiatrycznym zauważyć należy, iż uzasadnienie postanowienia lub wyroku, jako część orzeczenia sądowego nie podlega nadzorowi administracyjnemu, lecz nadzorowi judykacyjnemu.

Odnosząc się do zagadnienia okresu stosowania przedmiotowego środka, zauważyć należy, że okres ten także określany jest w stosownym orzeczeniu sądowym.

Wykonując orzeczenie o zastosowaniu środka zabezpieczającego związanego z umieszczeniem w zakładzie psychiatrycznym, w oparciu o przepis art 201 § 2 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy, sąd określa rodzaj tego zakładu i przesyła odpis orzeczenia wraz z poleceniem doprowadzenia sprawcy, po zasięgnięciu opinii komisji psychiatrycznej do spraw środków zabezpieczających.

Kierownik zakładu psychiatrycznego, w którym wykonuje się środek zabezpieczający, nie rzadziej niż co 6 miesięcy przesyła do sądu opinię o stanie zdrowia sprawcy

umieszczonego w tym zakładzie i o postępach w leczeniu lub terapii; opinię taką obowiązany jest przesiać bezzwłocznie, jeżeli w związku ze zmianą stanu zdrowia sprawcy uzna, że jego dalsze pozostawanie w zakładzie nie jest konieczne (art. 203 § 1 k.k.w).

Zgodnie z art. 204 § 1 ustawy Kodeks karny wykonawczy, jeżeli wobec sprawcy orzeczono pobyt w zakładzie psychiatrycznym, sąd, nie rzadziej niż co 6 miesięcy, orzeka w przedmiocie dalszego stosowania tego środka, a w wypadku uzyskania opinii, że dalsze pozostawanie sprawcy w zakładzie nie jest konieczne -bezzwłocznie. W razie potrzeby sąd zasięga opinii innych biegłych.

Zauważyć należy, że zgodnie z § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 26 sierpnia 2003 r. w sprawie sposobu, zakresu i trybu sprawowania nadzoru penitencjarnego (Dz. U. Nr 152, poz. 1496) nadzór nad legalnością i prawidłowością przebiegu wykonywania środka zabezpieczającego związanego z umieszczeniem w zakładzie zamkniętym, sprawuje sędzia penitencjarny.

Według § 3 cytowanego rozporządzenia, nadzór penitencjarny sprawowany przez sędziego penitencjarnego nad wykonywaniem środka zabezpieczającego związanego z umieszczeniem sprawcy w zamkniętym zakładzie psychiatrycznym lub leczenia odwykowego polega na kontroli i ocenie:

- 1) legalności umieszczenia i przebywania sprawców w zakładach oraz ich zwalniania z tych zakładów;
- 2) warunków, w jakich przebywają sprawcy, a w szczególności warunków bytowych, stanu opieki medycznej i stanu sanitarnego oraz zasad postępowania z nimi w zakładzie;
- 3) środków przedsięwziętych w celu uniemożliwienia sprawcom umieszczonym w zakładzie ucieczki z tego zakładu;
- 4) przestrzegania obowiązku zawiadamiania sądu o stanie zdrowia sprawcy umieszczonego w zakładzie i postępach w leczeniu lub terapii oraz o braku potrzeby dalszego pozostawania sprawcy w zakładzie.

Odpisy sprawozdań z wizytacji dokonywanych przez sędziów penitencjarnych przesyłane są, zgodnie z § 7 ust. 3 powyższego rozporządzenia do tutejszego Departamentu, przy czym, w razie przekroczenia terminów wskazanych w art. 203 i 204 k.k.w., dokonywane są czynności sprawdzające działania podjęte przez prezesów sądów w wykonaniu obowiązków z zakresu nadzoru wewnętrznego nad działalnością sądów. Treść samego orzeczenia nie podlega nadzorowi administracyjnemu.

Odmienny rodzaj działań podejmowany jest na podstawie ustawy z dnia 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (Dz. U. z 2017 r. poz. 882 z późn. zm.).

Zgodnie z art. 43 ust. 4 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego, co najmniej raz w roku sporządzana jest kontrola każdego szpitala psychiatrycznego przez sędziego. Powyższe kontrole dokonywane są przez sędziów wykazujących się szczególną, znajomością problematyki ochrony zdrowia psychicznego wyznaczonych przez prezesa sądu okręgowego, z reguły przez sędziów rodzinnych. Prezes sądu okręgowego przesyła odpis sprawozdania z przebiegu kontroli w terminie 14 dni od dnia jego otrzymania właściwemu sądowi opiekuńczemu, kierownikowi kontrolowanego podmiotu i organowi sprawującemu nadzór nad tym podmiotem, w celu podjęcia stosownych czynności (art. 43 ust. 10 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego). Dopiero w razie stwierdzenia istotnych uchybień w działalności kontrolowanego podmiotu prezes sądu okręgowego przesyła odpis sprawozdania z przebiegu kontroli w terminie 30 dni od dnia zakończenia kontroli Ministrowi Sprawiedliwości.

Stosowne sprawozdania, o ile stwierdzono istotne uchybienia, przekazywane są zgodnie z właściwością do Departamentu Spraw Rodzinnych i Nieletnich Ministerstwa Sprawiedliwości.

11. Rekomendacje wynikające z rewizytacji zakładów poprawczych

Zakład Poprawczy w Nowem

Departament Wykonania Orzeczeń i Probacji, który do lipca 2016 roku sprawował nadzór nad zakładami poprawczymi i schroniskami dla nieletnich ustosunkował się do rekomendacji wydanych przez KMP, przy czym zalecenie 3 i 5 zostało uznane za niezasadne.

W zakresie pozostałych rekomendacji należy stwierdzić, co następuje:

1. W zakresie zalecenia dotyczącego podjęcia działań mających na celu zwiększenie poczucia bezpieczeństwa u wychowanków w placówce, poprzez eliminację przemocy rówieśniczej w okresie od dnia 21 marca 2016 r. do dnia 1 kwietnia 2016 r. w zakładzie, zostało przeprowadzone badanie klimatu społecznego, którym objęto cały personel pedagogiczny (nauczyciele zawodu, nauczyciele w szkole, wychowawcy, psychologzy i pedagodzy), personel niepedagogiczny (pracownicy ochrony, dział obsługi i pracownicy administracji) oraz wychowanków.

Wnioski z badania zostały wdrożone do realizacji poprzez powołanie komisji ds. monitorowania „drugiego życia”, aktywny udział wychowanków w tworzeniu IPR, prowadzenie mediacji przez zespół diagnostyczno-korekcyjny w sytuacjach konfliktowych, częste konsultacje pracowników z zespołem, zwiększenie uczestnictwa pracowników

pedagogicznych w tworzeniu programów resocjalizacyjnych. Kadra kierownicza oraz pracownicy pedagogiczni na bieżąco monitorują atmosferę wychowawczą. Pedagodzy i psychologowie prowadzą z wychowankami zajęcia m.in. w zakresie: treningu EEG Biofeedback, kontroli złości, dotyczące kultury słowa, problematyki agresji i przemocy. Zostały przeprowadzone wewnętrzne szkolenia zwiększające umiejętności wychowawcze w zakresie: zapobiegania konfliktom w relacjach z wychowankami, poszerzenia metod przydatnych w sytuacjach prowokacyjnych i agresywnych zachowań nieletnich.

W maju 2017 r. Dyrektor szkół przeprowadził ewaluację wewnętrzną. Jednym z obszarów było badanie poczucia bezpieczeństwa wychowanków. Z badań wynika, że skala poczucia bezpieczeństwa w szkole wśród uczniów w skali od 1 do 5 kształtuje się na poziomie średniej 4,3. Informacje dotyczące poczucia bezpieczeństwa wychowanków pozyskano również w ramach przeprowadzonych w dniach 29 - 31 marca 2017 r. czynności problemowej ewaluacji zewnętrznej. Podczas wywiadu z wychowankami i w anonimowej ankiecie nieletni stwierdzili, że czują się bezpiecznie w placówce i nie ma niebezpiecznych miejsc.

2. W zakresie zalecenia dotyczącego udzielania świadczeń medycznych poza zasięgiem słuchu i wzroku pracowników niemedycznych znowelizowano Procedurę „ Udzielania nieletnim pomocy medycznej na terenie zakładu”, a pracowników medycznych jak i strażników ponownie zobowiązano do przestrzegania przepisów procedury.

3. W odniesieniu do zmiany treści Procedury udzielania nieletnim pomocy medycznej na terenie zakładu, poprzez wprowadzenie zasady, że pracownik pedagogiczny nie może odmówić prośbie nieletniego o doprowadzenie go do pielęgniarki lub lekarza preredagowano przepisy w/w procedury zgodnie z rekomendacją.

4. W kwestii grupy readaptacyjnej należy stwierdzić, że W Zakładzie Poprawczym w Nowem nie funkcjonuje grupa readaptacyjna. W rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 października 2001 r. w *sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich* (Dz. U. 2017 r., poz. 487) § 9¹ został uchylony.

5. W odniesieniu do zmiany treści Regulaminu korzystania z aparatu telefonicznego zgodnie z zaleceniem w dokumencie wprowadzono przepis, że rozmowy telefoniczne odbywają się w warunkach zapewniających poufność oraz bez udziału innych osób.

6. W zakresie zalecenia dotyczącego izb przejściowych DSRiN stwierdza, że izby przejściowe spełniają wymogi w/w rozporządzenia. Ponadto zgodnie z zaleceniem RPO wyeliminowano w zakładzie umieszczanie w izbach przejściowych na życzenie wychowanka.

7. W kwestii odstąpienia od prowadzenia kontroli osobistych nieletnich DSRiN polecił dyrektorom zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich zaprzestanie z kontroli osobistych do czasu uregulowania takich czynności w ustawie.

8. Zalecenie dotyczące wydłużenia czasu archiwizacji nagrań z monitoringu jest sukcesywnie realizowane przez dyrektora ZP w Nowem. Uzupełniono system monitorowania pomieszczeń izb przejściowych, izby chorych oraz izby izolacyjnej o dodatkowe kamery i obecnie obraz z kamer obejmuje całe pomieszczenia. Wymieniono jeden z rejestratorów obrazu w związku z czym wydłużył się okres przechowywania zapisów do 90 dni w w/w izbach oraz kamer zewnętrznych do 60 dni. W 2018 r. zaplanowano wymianę pozostałych rejestratorów tak, aby system monitorowania placówki był zgodny z przepisami § 105⁵ rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich.

Zakład Poprawczy w Świeciu

1. Zalecenie dotyczące rezygnacji ze stosowania narkotestów oraz kontroli osobistych wobec nieletnich ma charakter systemowy. W przygotowanym przez Ministerstwo Sprawiedliwości projekcie ustawy o nieletnich, zostały wprowadzone zapisy uwzględniające powyżej wskazywany brak umocowania ustawowego do wykonywania narkotestów przez pracowników placówek. Ponadto w projekcie określono regulacje dotyczące kontroli osobistej, pobieżnej nieletniego oraz kontroli pomieszczeń.

W ramach sprawowanego przez Ministra Sprawiedliwości nadzoru zwierzchniego nad zakładami dla nieletnich polecono dyrektorom zakładów poprawczych i schronisk dla nieletnich zaprzestanie stosowania narkotestów oraz kontroli osobistych do czasu uregulowania takich czynności w ustawie.

W latach 2016-2017 do właściwego Departamentu Ministerstwa Sprawiedliwości nie wpłynęły skargi nieletnich przebywających w zakładach i schroniskach na stosowanie wobec nich narkotestów oraz na sposób prowadzenia kontroli osobistych.

2. Zalecenie dotyczące zakazania stosowania odpowiedzialności zbiorowej wobec wychowanków. Dyrektor Zakładu Poprawczego w Świeciu pismem z dnia 20 kwietnia 2016 r. wyjaśnił okoliczności w jakich doszło do zastosowania odpowiedzialności zbiorowej. Uzyskane informacje pozwalają stwierdzić, iż miał miejsce jednostkowy przypadek zakazu wyjścia grupy na zajęcia poza placówkę. Wynikał on z trudnej sytuacji wychowawczej w grupie spowodowanej stanem napięcia emocjonalnego jednego z chłopców. Zalecenie zostało wdrożone jako obowiązująca zasada w pracy wychowawczej w Zakładzie Poprawczym w Świeciu.

12. Prace legislacyjne

W zakresie wskazanych w Raporcie zagadnień związanych z wykonywaniem orzeczeń i pobytem skazanych w jednostkach penitencjarnych, Ministerstwo Sprawiedliwości nie prowadzi obecnie prac legislacyjnych.

W zakresie wykonywania środków orzeczonych na podstawie ustawy dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz. U. z 2016 r. poz. 1654, z późn. zm.), prowadzone są prace powołanego zarządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 marca 2017 r. Zespołu do przeprowadzenia analizy dotychczasowych regulacji prawnych w zakresie postępowania w sprawach nieletnich, dostosowanie tych regulacji do obowiązujących obecnie standardów i wypracowania nowych rozwiązań prawnych (Dz. Urz. MS poz. 124 i 176), obejmujące problematykę kompleksowego uregulowania wykonywania środków tymczasowych, środków wychowawczych, środka leczniczego i środka poprawczego orzeczonego wobec nieletniego, z uwzględnieniem kwestii wskazanych w raporcie (monitoring placówek, badania nieletnich na obecność alkoholu lub innej substancji psychoaktywnej, korespondencja i kontakty nieletnich ze światem zewnętrznym, pojęcie wydarzenia nadzwyczajnego, przeprowadzanie kontroli osobistych nieletnich, sytuacja nieletnich matek umieszczonych w placówkach).

Wskazuję również, że Departament Legislacyjny Ministerstwa Sprawiedliwości nie prowadzi prac legislacyjnych dotyczących wykonania wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 marca 2017 r. w sprawie o sygn. SK 13/14 (Dz. U. poz. 666). Inicjatywa ustawodawcza w tym przedmiocie została podjęta przez Senat Rzeczypospolitej Polskiej (druk senacki nr 735).

Łukasz Plebiak
PRZESYŁA

z upoważnienia
MINISTRA SPRAWIEDLIWOŚCI